

ВИЩИР ІМПЕРІАЛІЗМУ В МОВНІЙ ПОЛІТИЦІ

З початком чергової виборчої кампанії для українця настає пора випробування душевним боєм. Переважна сила всього баченого і читаного щодень дорікатиме йому за те, що його українська мова все більше загрожує всенародній російськомовності. Російськомовні політики звично закликатимуть до єдності без кордонів, а державність російської мови представлятимуть як єдину запоруку миру, міжетнічної злагоди та гармонії. Не бажаючи здаватися в очах народу відвертими антизаконниками, борці за російську мову для всього українського народу створюють хоч якусь ілюзію правочинності свого політичного несприйняття державної мови й безбожного зросійщення. Роблять це з допомогою всіх можливих впливів і підконтрольних засобів інформації. Якщо їм вірити, то чинний Закон про мови з Конституцією України не заперечують особливого статусу російської мови, її офіційності чи то пак державності. До того ж облудно використовують авторитет міжнародних правових актів, посилаючись на права людини і статус регіональних мов — адже йдеться про безпардонне право нав'язувати російську мову всупереч Конституції та без жодного врахування прав інших громадян.

Чому ж українці все це терплять і не протестують проти зросійщення, як було в 1989 році? Насправді чимало людей не мовчить, але за десятиліття незалежності голос протесту “Просвіти” і тим паче поодинокого українця не зміг ні на йоту пригальмувати нахриписте зросійщення. Це при тому, що є законне конституційне право української мови на державність! Звісно, тільки потужна політична сила спроможна була із самого початку подолати український рух за українську мову, водночас нарощуючи темпи поширення російської мови в усіх ділянках суспільної діяльності та державних структурах. На протипагу цій силі, на жаль, не знайшлося політичної потуги, яка б твердо і послідовно дбала про дотримання основних засад Конституції, а в першу чергу — про виконання її 10-ї статті. Адже

йдеться не про політику оборони української мови, а про відкриту, правову наступальну політику окультурення суспільства — викорінення зросійщення як ганебного колоніального насліддя України.

Народ інтуїтивно відчуває слабкість національної демократії в захисті державної мови і усвідомлює марність гучних протестів на її захист. Люди знають, що влада суттєво не реагує на вимоги “Просвіти”, хоч і не заходить у відкриту конфронтацію. Патріоти впадають у депресію, не витримуючи щоденного душевного болю від упослідження української мови в житті, у пресі, на радіо й телебаченні. Інколи складається враження, що нахабство ненависників української мови проєктується на її носіїв з метою провокації вибуху протесту українців!

Треба нарешті чесно визнати, що роз’єднаність і слабкість націонал-демократії сталася після фатальних поступок у питанні державності української мови і гонитви за фальшивими пріоритетами у вигляді невідготовлених “реформ” замість комплексного трансформування країни з колонії в національну державу. Без державності української мови заявлені реформи не мали сенсу, бо невикорінене зросійщення міцно пов’язувало Україну з колоніальним минулим. До того ж політичним мовне питання зробили не українці, а ті політичні сили, які не визнають державності української мови. Зросійщення стало засобом штучного продовження в Україні перехідного періоду, який, негативно позначаючись на житті громадян, гарантує стабільні надприбутки новим багатіям. Саме тому не можна кваліфікувати їхнє ставлення до української мови як неусвідомлене. Що ж змушує, особливо під час виборів, окремих політиків, лідерів партій демонстративно виступати публічно російською мовою, хоч донедавна те саме їм непогано вдавалось українською? Невже вони вважають, що їхню російськомовність люди сприймуть як звичний акт солідарності з “російськомовним населенням”? Отже, мають

для цього підстави. Адже текст Закону про мови вийшов настільки мізерним тиражем, що пересічний громадянин його, може, й не читав. Державні програми підтримки української мови практично невідомі широкому загалові, а проекти нового мовного Закону взагалі не пропонувалися для всенародного обговорення. Зрештою, у владній вертикалі немає вже й сліду структур, які б хоч формально дбали про державність української мови. А не маючи належної державної підтримки, чи може “Просвіта” компенсувати функцію держави, тим паче виграти інформаційне змагання з добре фінансованими русифікаторами? Тим паче, що й досі немає правничого коментаря з питань функціонування мов і статусу мови державної. Є куці і недопугі своєю “обережністю” тлумачення 10-ї статті в загальних коментарях Основного Закону. Навіть Конституційний Суд дав обмежене коментування цієї статті, не перелічивши всі види публічної діяльності, у яких слід послуговуватися лише державною мовою, хоча для формальних дискусій з україноненависниками чітке визначення обсягів публічної діяльності таким авторитетним інститутом створило б солідну правову опору. Особливо, коли б уперше було нарешті доказово визнано неправомірність уживання російської мови в політичній і громадській діяльності.

Тим часом всюди панує російськомовна інформація, що є свідченням невиконання державою конституційного обов’язку послідовно утверджувати українську мову в усіх видах суспільної (публічної) діяльності. Але ж саме тому й не сприймає пересічний громадянин російськомовну політику як чужорідну діяльність поза правовим полем Конституції. Навіть не всі демократичні політики принципово дотримуються непорушності пріоритету державної мови, хоча цілком очевидна потуга політиків агресивним несприйняттям української мови поставила себе за межі правового поля України. Хіба в іншій державі з такими політиками хтось хотів би мати справу? Вони

змушені були б публічно засвідчити повагу до державної мови або здати реєстраційне свідоцтво і перестати діяти легально.

Майбутні вибори стануть іспитом для всіх нас. Політики, які не подадуть руки порушникам Конституції і не потерплять зневаги до української мови, неодмінно дістануть народну підтримку й переможуть. Виборці цього разу не повинні погоджуватися на кращих із гірших, усвідомивши аморальність допуску до влади людей, які зневажають державну мову. Хіба ж це не відверта демонстрація людиноненависництва? Хіба можна уявити ще дикіший вищир імперіалізму в мовній політиці?!

...А тим часом блок “За єдину Україну” поширює листки опитування, де серед пропозицій щодо поліпшення системи освіти є питання: “Чи не варто розширити можливості викладання в навчальних закладах російською мовою?”

Володимир ФЕРЕНЦ,
заступник голови
обласної “Просвіти”,
м. Івано-Франківськ

ЧИ НЕ ДОСИТЬ КИВАТИ НА ВЕРХОВНУ РАДУ?

У бюро перепусток Міністерства внутрішніх справ УРСР літня особа невизначеної статі, в окулярах, з чоловічим голосом, але з дамською зачіскою, записавши в “пропуске” моє прізвище, не підводячи очей від бланка, проскрипіла:

— “Олесь”... как это будет по-русски?

З мого языка так і зривалося:

а) власні імена не перекладаються, — треба знати граматику в шкільному обсязі;

б) живете в Україні, а... — знайшов кого переконувати!

Отож, погамувавши спалах дратівливості, спокійно мовив:

— “Фідджеральд”.

Істота невизначеної статі кілька секунд залишалася нерухомою: в бюро перепусток грізного міністерства прохачі дотримуються переважно благаьного тону, я ж із редактором передач для дітей та юнацтва прийшов у справі телевізійних програм. Краєчком ока бачу, як молодий редактор труситься у беззвучному сміхові, ловлячи обома руками неслухняні окуляри.

Сувора особа мовчки вивела у перепустці: “Олесь”.

Тата мого звали Марком, його батька — мого діда — Гнатом, їх імена шпарко перекладали чужі та й свої канцеляристи, — з “Марка” зробили “Марка”, з “Гната” — “Игната” — у розстрільному повідомленні так і записано: “Гриб Марк Игнатьевич, расстрелян 10 ноября 1937 г. в г. Хабаровске. Место захоронения неизвестно”, — а от моє ім’я чомусь ніяк не дається наглядачам.

Лікарня № 2 по вул. Підвисоцького. Восьмий рік без імперської Росії, і раптом:

— Как это “Олесь” переводится на русский?

Я майже викрикнув того клятого “Фідджеральда” і, здається, наговорив купу зайвини, згадавши і “хохлів”, і “малоросів”. А потім стало ніяково за убогість медичного персоналу і власну нестриманість. Господи, прости їх, вони самі не відають, що творять.

Лікарня напростець від Володимирського собо-

ру, ще й на стіні анотаційна дошка повідомляє: “Тут лікувався відомий український письменник Михайло Коцюбинський”. Але й на дев’ятому році власної державності — “Олесь? А как это на русском?”

Мовчки дивлюся на молоденьке обличчя чергової сестри. Бачу, як важко перетравлює мозковими клітинами мого “Фідджеральда”. Лобик наморщився, губи у напівпосмішці ворухаться. Не знає, чи йняти віри... Ну, трудись, трудись, дитя незалежності...

— Пане Володимире, — звертаюся по відбуттю лікування до заввідділу — кремезної козацької статури лікаря, — ви звертаєтесь до підлеглих чистою, як казав мій педагог, “запашною” українською мовою, а вони, окрім санітарок із села, відповідають вам по-московськи. Може, час кінчати з тією “двомовністю”?

Панові Володимиру трохи ніяково. Усміхається. І мені ніяково, пане, — за міністра охорони здоров’я, за Верховну Раду, ніяково за тих національних провідників, що згодилися проголосити “другу незалежність, ніби перша була нічого не варта, незаконна... коли б уже швидше та “третю”...

— Це, бачте, треба починати з Верховної Ради, спочатку там...

Прохаємось.

Як з Верховної Ради, то з Верховної. Переконав. Як чекати, то чекати. Хай що там говорять моїсеєнки з марченками, а ми чекатимемо. Будемо виглядати, будемо сподіватися, як на промосьовський вербї Верховної Ради та виростуть українські груші! Але скільки вже можна терпіти?!

Станція метро “Кловська”. Худенька, ніби змалку захарчована, постать чергової в шинелі та круглій форменній шапочці. Через підсилювач підганяє пасажирів швидше заходити та виходити з вагонів. І хоч на всіх станціях підземки послуговуються українською мовою, ця, здається, має щодо державної мови особливу думку. Підходить.

— Ви отримуєте зарплату в Москві у Путіна, чи, може все-таки, у Києві? — маленьке обличчя нахабніє у посмішці. — Ви що-небудь чули про державну

мову?

— У нас два языка — русский в том числе.

Зустрічаємося через кожні два-три дні. Діалог загострюється. Прибувають і відбувають потяги, заморочено поспішає публіка. Може, і справді їм однаково? Може, й справді вони всі — суцільні “фідджеральді”? Нарешті, терпець мені уривається. Іду до службового приміщення у кінці перону. Чергує молодик. Дізнаюся про прізвище чергової: Фісан Тамара. Українка. Начальник станції на цей час відсутня. Отримую телефон, як каже хлопець, “начальника служби”. Годиться.

— Хто така? — перепитує Євген Петрович Кравченко. Називаю прізвище.

Все гаразд. Записано. Допоможе? Напевно, як і завжди, — ні.

Помилився, як на гріх, помилився, і помилка та підняла мені настрої. Увечері дзвонить телефон:

— Вас беспокоит оператор метро “Кловская”.

Когда вы будете у нас в метро?

— Нічого не розумію. Я буваю там щодня! Але для чого?

— Я хочу извиниться перед вами. Меня срочно посылают на курсы украинского языка. У меня неприятности. Звонил начальник, вызывает к себе.

Господи, невже серед оцих “фідджеральдів” знайшлася хоч одна несклибна душа, яка не киває в бік Верховної Ради?

— Не треба нам з вами зустрічатися, вважайте, вас вибачено, якщо відсьогодні вас почують пасажири метро як українку на українській державній службі.

Лесь ГРИБ

УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ПІДТРИМУЄ ВІКТОРА ЮЩЕНКА

Під словами Віктора Ющенка свої підписи поставлять мільйони

Громадська рада утворена за всеукраїнською громадською ініціативою відомих учених, митців, політиків, підприємців, лідерів громадських організацій у відповідь на звернення Віктора Ющенка до співвітчизників від 16 липня 2001 року. Одним із важливих задумів Громадської ради є ідея об'єд-

ських організацій з усіх регіонів України, відомі політичні та громадські діячі.

У ході заходу керівник Громадської ради Микола Жулинський вручив Віктору Ющенку 50 угод, підписаних громадськими об'єднаннями на підтримку блоку "Наша Україна". Зокрема, угоди підписали: ВУТ "Просві-

У понеділок 24 грудня відбулася презентація Громадської ради на підтримку виборчого блоку Віктора Ющенка «Наша Україна»

отримали — лунали пісні улюбленців української інтелігенції Тараса Петриненка і Тетяни Горобець, сестер Галини і Лесі Тельнюк та бандуристок сестер Коцюбів.

Активно долучилася до всеукраїнської громадської ініціативи Національна Спілка письменників України, секретаріат якої звернувся з відкритим листом до української інтелігенції. Лист-заклик адресовано усім творчим людям — письменникам, журналістам, акторам, художникам, священикам, співакам, науковцям, вчителям, медикам, офіцерам та іншим, яких в Україні офіційно є понад 7 мільйонів.

"Встаньмо як совість нації, як моральні авторитети, — говориться у зверненні. — Наш семимільйонний голос у підтримку справді національного, демократичного, реформаторського блоку Віктора Ющенка "Наша Україна" може вирішити подальшу долю нації... Ми не ідеалізуємо Віктора Ющенка і його соратників, але нічого надійнішого, відкритішого і чеснішого в українському політикумі немає".

Ветерани — з "Нашою Україною"

В залі панувало взаєморозуміння

28 молодіжних організацій увійшли в блок "Наша Україна"

нання інтелектуального, соціального, державотворчого потенціалу громадськості у передвиборчій кампанії та координація зусиль громадян, які прагнуть позитивних змін у державі.

В урочистостях взяли участь — лідер блоку "Наша Україна" Віктор Ющенко, лідери партій-учасниць блоку, керівник Громадської ради Микола Жулинський, голови громад-

та" ім. Т. Шевченка, Асоціація політв'язнів та репресованих, Конгрес української інтелігенції, Всеукраїнська спілка організацій багатодітних, Асоціація демократичних рад України, Всеукраїнське лікарське товариство, Спілка офіцерів України, Всеукраїнське педагогічне товариство, Коаліція молоді "Наша Україна", Асоціація "За міжнародний мир і злагоду в Україні" та ряд інших громадських організацій соціального та професійного спрямування — загалом 86 організацій.

Від ініціативної групи в заході взяли участь: народні артисти України, співаки Оксана Білозір, Тарас Петриненко, президент НаУКМА В'ячеслав Брюховецький, астроном-академік НАНУ Ярослав Яцків, академік, член-кореспондент НАНУ Мирослав Попович, письменник-дисидент, голова Комітету з Національних премій України ім. Тараса Шевченка Іван Дзюба, голова Національної Спілки письменників України Володимир Яворівський, голова товариства "Україна-Світ" Іван Драч, почесний голова "Союзу Українок" Алена Пашко, голова Всеукраїнського інформаційно-реабілітаційного центру "Любомира" Любомира Бойчигин, вдова Олеса Гончара Валентина Гончар та інші.

Засідання Громадської ради на підтримку виборчого блоку Віктора Ющенка "Наша Україна" не стало протокольно-регламентованим заходом завдяки творчому підходу організаторів до політичної події. Заслухали промови, узгодили позиції та ще й насолоди-

Звернення до української інтелігенції було озвучено 25 грудня о 10-00 на прес-конференції в УНІАН.

У прес-конференції взяли участь: голова НСПУ Володимир Яворівський, академік НАНУ, директор Інституту літератури НАНУ, голова Громадської ради на підтримку блоку

Віктора Ющенка "Наша Україна" Микола Жулинський, голова Всеукраїнського товариства "Просвіта" Павло Мовчан.

Олена БОНДАРЕНКО
Фото
Олександра КУТЛАХМЕТОВА

Письменник Володимир Яворівський та політик Слава Стецько

"Боже, Україну збережи!" — співають Тарас Петриненко і Тетяна Горобець

— *Раулю Шалвовичу, хто вони — ці абхазы, котрі нібито так ненавидять грузинів, а грузини нібито ненавидять їх? Що стоїть за цим, мало зрозумілим з точки зору здорового глузду, конфліктом? Що досі не поділять ці два народи?*

— У духовно-історичному контексті абхазы завжди розглядалися як частина грузинського народу. Це була гілка нашої нації, так само як мегрели, свани, карти. Так в етнокультурному аспекті й відбувалось. Із незапам'ятних часів Абхазія входила до складу Грузинського царства, правда, як окреме князівство. Втім, Царство, в цілому, з різних князівств і складалося. До речі, титул усіх царів об'єднаної Грузії починався саме так: "Цар абхазів, кахетинців..." тощо. Територія сучасної Абхазії забудована грузинськими храмами, історичними пам'ятками, де збереглися грузинські ікони, фрески, написи, які свідчать про те, що там панівною була виключно грузинська культура. Абхазька абетка, наприклад, створена на початку ХХ століття, діями, між іншим, також грузинської культури. Протягом століть, і це зафіксовано у безлічі документів, правителями Абхазії були князі Шервашідзе. А могила одного з великих грузинських царів Баграта — в абхазькому селі Бедія. Там досі існує і міст, збудований царіцею Тамар у ХІІ столітті. Перелік знакових фактів може бути нескінченним. Мутація абхазького етносу почалася з ХVІІ — ХVІІІ століть, коли внаслідок міграції північно-кавказьких племен до нашого Причорномор'я виникли своєрідні переселенські "гібриди" з місцевим населенням, нащадки яких і перетворилися у войовниче крило нинішніх сепаратистів. Цікаво, що їхня самоназва зовсім не "абхаз", а "апсуа".

На початку ХІХ століття, коли Росія приєднала до себе Грузію, значна частина Абхазії була мусульманською, хоча це — давньохристиянська земля, де проповідували Андрій Первозваний і Симон Кананіт (останній, за переказами, там і похований). Із приходом Росії перед послідовниками ісламу постало питання: з ким бути? Їм була надана можливість полишити рідні оселі й емігрувати до Туреччини. Ця міграція за релігійними переконаннями відома під назвою мугаджирство, стала великою трагедією для абхазів та спорідненого з ними племені убіхів (зацікавленого читача можу відіслати до книги відомого абхазького письменника Баграта Шинкубі "Останній з тих, хто пішов", що видана російською мовою), яке за півтора століття асимілювалося з турками повністю.

Росія, ставши повноправним володарем Кавказу, в тому числі й Грузії, вдалася до випробуваної політики: розділяй і володарюй. Для цього абхазів не брали до армії, не обкладали податками тощо. Поступово бути абхазом стало вигідним соціальним привілеєм. Наслідок не забарився: місцеві грузини почали записуватися абхазами, бо це гарантувало державний захист від багатьох неприємностей. За рахунок цієї простої арифметики відбулося кількісне збільшення абхазького населення, заповнення того вакууму, що виник після від'їзду мугаджирів.

Зі встановленням Радянської влади в Грузії Абхазія стала автономною республікою, що певними повноваженнями вирізнялася серед інших радянських автономій, які, по суті, були фіктивними. Там функціонували обком, Верховна Рада, Рада Міністрів, Абхазький університет, інститути, творчі спілки, театри, видавництва, преса, радіо і телебачення, абхазька мова поряд із грузинською мала статус державної. Незважаючи на те,

що самих абхазів було 17 %, а грузинів 47 %, майже всі керівні посади в республіці віддавали саме абхазам. Таємні суфлери з імперського центру їх увесь час перекопували в небезпеці "грузинизації" краю і водночас проводили успішну русифікацію. Абхазьку абетку, побудовану на основі грузинської, що найбільше відповідала фонетичним особливостям мови, замінили російською, додавши до неї кілька химерно-хвостатих літер, а мовою міжнародною спілкування де-факто зробили російську. Абхазія як "Всесоюзна здравниця" фактично перетворилася на ватчину Москви, без згоди якої Тбілісі

Кавказ, оспіваний ще генієм Тараса Шевченка, і до сьогодні залишається "гарячою землею". Навіть нічого не змінилося відтоді, як друг поета Яков де Бальмен пролив тут свою "кров добру, не чорну" заради інтересів російської корони. І на півночі, і на півдні цього благодатного краю знову конфлікти, розгул ворожнечі й ненависті.

Мій співрозмовник — людина, втаємничена в усі складні перипетії грузино-абхазького конфлікту, поет, перекладач, журналіст, учений, державний діяч Рауль Шалвович Чілачава, крізь серце якого проходять долі його земляків, кинутих у прірву безглуздої ворожнечі. Він живе і працює у столиці України, хоча й тужить за рідною Грузією, де народився і виріс. У 1965 — 1970 рр. вчився на факультеті журналістики Тбіліського державного університету, стажувався в Київському державному універси-

заворушення. Абхазькі націоналісти влаштували погром місцевої філії Тбіліського державного університету, вбили кількох грузинських активістів. Абхазів негайно наслідувала Південно-Осетинська автономна область, існування якої взагалі було політичним нонсенсом. (З легкої руки більшовиків споконвічний грузинський край Самачабло через те, що там проживала незначна частина осетин, було оголошено їхньою автономною областю. До речі, поділ Осетії на Північну і Південну теж чистісінька більшовицька вигадка. Осетія — одна, і вона розташована там, де й була завжди зі столи-

теті ім. Т. Шевченка, опановував українську мову і літературу. Був заступником міністра у справах національностей та міграції, тепер — перший заступник директора Державного департаменту у справах національностей та міграції. Рауль Чілачава — член Спілок письменників України та Грузії, доктор філологічних наук, професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка, академік Академії національних та соціальних відносин Грузії, заслужений діяч мистецтв, лауреат міжнародної премії ім. В. Винниченка, премії ім. М. Рильського та комсомолу Грузії. Автор понад 70 книжок поезій, перекладів, публіцистики та

під контролю Грузії. До того ж, там сконцентрувались опозиційні до Державної ради сили, проти яких, по суті, й були введені війська. Цим моментом дуже вдало скористався абхазький лідер В. Ардзинба, котрий розцінив ситуацію як окупацію з боку Грузії. З юридичної точки зору, ні про яку окупацію мови не могло бути, адже, за Конституцією, війська мають право пересуватися по всій території країни. Так чи інакше — почалося збройне протистояння, яке переросло у справжню війну. Сьогодні вже відкрито пишуть і говорять (у тому числі і в Росії) про те, що грузинам фактично протистоя-

ки. Сепаратисти прагнуть якнайшвидше витравити грузинський слід з абхазької землі.

— *Чого вони, зрештою, домагаються?*

— Я краще вам скажу, чого вони вже домоглися. Посварили народи, які мають тисячолітню спільну історію і культуру. Там уже все розкрадено, розтринькано — панують руїна та зневіра, злидні та наруга. Немає світла, води, газу, понищена інфраструктура. Ніякої реальної влади — сепаратисти тримаються тільки на чужих багнетах.

— *Ви маєте на увазі російських миротворців?*

— Я так однозначно не сказав би, хоча очевидно, що миротворці неспроможні виконати покладені на них функції. Вони в основному виступають в ролі прикордонників, до того ж специфічних, бо стримують тих, хто прагне повернутися назад, додому.

— *Чи є хоч якась частина Абхазії, котра нині контролюється з Тбілісі?*

— Є невеличкий анклав у Кодорській ущелині, де живуть етнічні грузини — свани. Керує цим представник Президента Грузії, там розташовані й загони грузинських збройних сил, які сьак-так захищають населення. Час від часу вони (та й вся ущелина) стають мішенню якихось НЛО, що прилітають з боку Росії і скидають на них бомби. Так було, зокрема, в жовтні цього року, коли грузинський Парламент висловив недовіру російським миротворцям і зажадав їх виведення із зони конфлікту.

— *Я чула, що там ішлося про заміну росіян українцями...*

— Грузія не раз офіційно заявляла про це. Однак така процедура — річ не проста. Росіяни у нас перебувають за рішенням саміту СНД (мандата ООН вони не мають), а хто господар цієї організації, всім відомо. З іншого боку, постає питання — чи захоче Україна посваритися з могутнім сусідом заради крихітної Грузії. До того ж, таке рішення Києву доведеться провести через Верховну Раду, яка в нинішньому своєму складі навряд чи піде на цей крок.

— *Де ж тоді, на Вашу думку, лежить ключ урегулювання грузинсько-абхазького конфлікту?*

— У Грузії всі переконані, що в Москві. Про це каже і президент Е. Шеварднадзе. Але ключ той за сімома замками. Заповітний "сім-сім" може пролунати лише тоді... Чесно кажучи, я не знаю точної відповіді. Спочатку здавалося, що досить Грузії стати членом СНД — і проблема розв'яжеться сама по собі. Розраховуючи саме на це, Е. Шеварднадзе, попри відчайдушний опір опозиції, зробив свою країну учасником співдружності. Взамін на цей жест "доброї волі" нещодавно Грузія отримала візовий режим із Росією. Домовлятися з північним сусідом стає все важче. Йому не подобається яскраво виражений прозахідний курс Тбілісі, зближення зі США, приєднання до НАТО, категоричні вимоги вивести військові бази. Грузія — одвічний регіон геополітичних та стратегічних інтересів Росії, і було б наївно гадати, що вона легко поступиться нею. Хоча В. Путін чітко заявив, що Абхазія — виключно внутрішня проблема Грузії, однак реальних кроків щодо послаблення російського тиску на Тбілісі досі не видно.

— *Чи може Україна відіграти позитивну роль у врегулюванні цього затяжного конфлікту?*

— Україна проводить послідовну дружню політику щодо Грузії, однозначно підтримуючи її територіальну цілісність і послідовно виступаючи за мирні переговори сторін. А трагічної осені 1992 року, коли десятки тисяч грузинських біженців застрягли на засніженому сванет-

наукових досліджень.

Рауль ЧІЛАЧАВА: «ЦЕ ВСЕ ПРОЙШЛО КРІЗЬ МОЄ СЕРЦЕ»

не міг замінити там навіть інструктора райкому. Всі фешенебельні на той час санаторії, пансіонати, будинки відпочинку чи творчості належали саме Всесоюзним організаціям-монстрам.

— *Чим же тоді були незадоволені абхазы?*

— Давайте не плутати абхазів і абхазьку зросійщену номенклатуру, для якої Тбілісі давно став зайвою ланкою між ними і Москвою. Номенклатура ж, як ви знаєте, явище інтернаціональне, вона не любить радитись із народом, хоча завжди говорить від його імені. До чого це призводить, ми вже побачили.

— *Що, на Вашу думку, стало останньою краплею, яка призвело до відкритої конфронтації і війни між грузинами та абхазами?*

— Причини конфронтації, як я вже пояснював, були закладені в традиційній російській політиці щодо Грузії і Абхазії зокрема. Рецидиви траплялися ще на початку радянської влади і після смерті Сталіна — у шістдесятих, сімдесятих роках, однак кульмінацією став т. з. "з'їзд абхазів" у селі Лихни в березні 1989 року. Це був час, коли грузинський національно-визвольний рух вустами своїх лідерів уже заявив про намір республіки вийти зі складу СРСР. Абхазія на це відповіла викликом — вийти зі складу Грузії. В Сухумі відбулися

цею Дзау-Джикау — за межами Грузії. Спрацювала міна уповільненої дії: в Тбілісі спалахнула потужна демонстрація протесту, яка закінчилася дев'ятого квітня саперними лопатками радянських солдат.

Невдовзі в Грузії відбулися перші на теренах колишнього Союзу багатопартійні вибори, на яких абсолютну перемогу дістав блок "Круглий стіл — Вільна Грузія". Президентом країни став колишній дисидент, син класика грузинської літератури, сам письменник і культуролог Звіад Гамсахурдіа. На жаль, бути при владі йому довелося недовго. У Грузії стався збройний переворот, було скинуто президента й розігнано парламент. Це призвело до безладдя, виникнення т. з. Державної ради, повернення з Москви Едуарда Шеварднадзе у малозрозумілому статусі Глави держави.

— *Шеварднадзе, наскільки я розумію, був людиною Кремля. Чому він не зміг загасити конфлікт?*

— На той час ситуація змінювалася. Російські "чорні полковники" були озвірілі на колишнього міністра закордонних справ СРСР, котрий, на їхню думку, причетний до розвалу імперії, радянської армії тощо. Тим часом прірва між Тбілісі та Сухумі поглиблювалась. Територія Абхазії реально вийшла з-

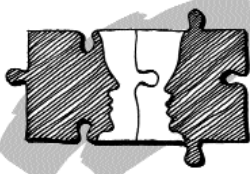
ли не абхазы, які не здатні на це з відомих причин, а добре озброєні російські солдати, офіцери, казаки, інструктори. Якщо Росія, яка в Тбілісі мала центр Закавказького військового округу, не дала Грузії жодної одиниці належного їй озброєння, то в Сухумі поставила все, аж до танків і літаків. Зрозуміло, з танкістами і льотчиками включно. Дуже ганебну роль у тій війні зіграла випещена в надрах КДБ конфедерація гірських народів Кавказу і чеченська банда на чолі з сумнозвісним Шамілем Басаєвим, які на гагському стадіоні влаштували футбол одрубаними головами грузинів. Ганебніший акт вандалізму важко уявити!..

— *Це ж генцид!*

— Так, але, як не дивно, досі не визнаний світовим співтовариством. ООН прийняла аж 26 чи 27 резолюцій з приводу Абхазії, однак вимогу Грузії визнати факт геноциду грузинів обійшла мовчанкою.

— *Що вам відомо про нинішню ситуацію в Абхазії?*

— За роки фактичної незалежності Абхазії, як я вже сказав, відбулася повна етнічна чистка — фізично знищено й вигнано з власних домів близько 300 тис. моїх земляків. Припинила функціонування грузинська мова — мова колишньої більшості населення. Триває, коли можна так висловитись, "абхазизація" місцевої грузинської топонімі-

ському перевалі, прилетіли українські військові гелікоптери і проклали до Кутаїсі “дорогу життя”. Невдовзі “абхазькі” грузини з’явилися в Україні. Я тоді був заступником міністра у справах національностей та міграції і прийом та облаштування біженців входив якраз у функцію нашого відомства. Відсутність законодавчої бази не завадила українському уряду зробити все можливе для полегшення долі тих скривджених людей, адже з цією метою Кабмін навіть прийняв спеціальну постанову.

— **Що для вас особисто означає Абхазія?**

— Абхазія для мене не просто невід’ємна частина моєї Батьківщини, а й мого серця. Там жив і в огоріж тисячолітньої грузинської церкви похований мій дідусь. Там жили мої тітки з родинами, зрештою, там жила моя єдина сестра. Сьогодні вони — жебраки, втратили все, що мали. Слава Богу, хоч самі живі залишилися. До речі, у мене є двоюрідні брати і сестри — абхазі, племянники моєї мами. Одна з її сестер мала чоловіка-абхаза. Ніхто ніколи не міг подумати, що між нами і абхазами виросте залізна стіна відчуження... Це жах якийсь!..

— **То хто все ж таки цей загадковий “абхаз”?**

— У Грузії “абхаз” завжди був синонімом чемності, толерантності, лицарства, порядності. Про добропорядну людину так і казали: він як справжній абхаз! І це була найвища похвала. Прочитайте роман К. Гамсахурдіа “Викрадення місяця” і ви зрозумієте, хто вони, справжні абхазі, і чи можуть вони бути ворогами грузин!

— **Так чому тоді вони так прагнуть до Росії? Адже цюно абхазьким прем’єр-міністром А. Джергенія було заявлено, що Абхазія подасте заяву до асоційованого членства в РФ!**

— По-перше, Джергенія — це ще не весь абхазький народ. По-друге, при всьому бажанні Росія навряд чи на це погодиться. Існують все-таки певні міжнародні норми, якими вона не може нехтувати.

— **А якщо теоретично все ж припустити приєднання Абхазії до Росії?**

— Це означатиме, що Абхазія просунула свою голову у пашу лева. Через півстоліття вона не існуватиме ні де-юре, ні де-факто. Прикладом можуть служити народи крайньої півночі, де 1926 року жили десятки національностей, а зараз там одні росіяни з розкосими очима. Те саме чекатиме і на абхазів у “російському лоні”.

— **Як, на Вашу думку, складатимуться подальші грузинсько-абхазькі відносини?**

— Я глибоко переконаний, що сухумський сепаратизм не є волевиявленням всього 80-тисячного абхазького народу (До речі, скільки їх зараз, після братовбивчої війни та десятирічної розрухи, ніхто не знає.) Абхазами це нав’язали ті, хто любить чужими руками жар загрібати. Втім, протистояння вічно тривати не може. Потрібні свіжі ідеї, свіжі люди, не запламовані кров’ю, потрібна динаміка у переговорному процесі. Ми повинні вибачитися один перед одним за все, що принесло нашим народам стільки біди й нещастя. Ми повинні переступити через власне самолюбство й відновити наші братерські стосунки. Позиція Сухумі — відкидати будь-який варіант перебування в складі грузинської держави, навіть з найширшими повноваженнями — є, на мою думку, неадекватно далекоглядною і тупиковою. Вона може мати трагічні наслідки для Абхазії. І, на жаль, для Грузії також.

Розмову веде
● **Леся САМІЙЛЕНКО**

Етері Басарія — член Національної спілки письменників України, випускниця московського Літературного інституту, прозаїк, автор численних книг і публікацій в Україні і за її межами. Пані Етері — представниця абхазького народу, яка волею долі пов’язала своє життя і творчість з Україною. Вона — українська громадянка, але кожним фібрим душі і серця переживає все, що діється в рідній Абхазії.

Коли в редакції з’явилося інтерв’ю шанованого мною Рауля Чіпачави і я ознайомила з його точкою зору на грузинсько-абхазькі події, то одразу ж задала колегі Етері: які почуття викличе в неї наша публікація? Врешті, вона

Етері БАСАРІЯ: «МИНУЛІ СТОЛІТТЯ БУЛИ ПРИХИЛЬНИШИМИ ДО НАС...»

має свою точку зору на ці події, і було б несправедливим позбавити її можливості висловитися на сторінках нашої газети. Адже діалог завжди містить більш раціональне зерно, аніж монолог. Третьюмо легше визначити істину, коли перед ним дві точки зору на одну проблему. Повсякчас

прагнучи покликати наших читачів до співпраці з газетою, останнє слово ми залишимо за ними. Отож, варто поміркувати над проблемами, які, на перший погляд, видаються далекими. Ми звикли, що слово “шовінізм” стосується виключно росіян. І не помітили, як він набув регіонального виявлення в різних точках 1/6 світу, який звався Радянський Союз. До речі — СРСР було утворено 30 грудня 1922 року. Тобто, наступного року — 80-річний ювілей цього, тепер уже колишнього утворення (принаймні, віримо, що колишнього). Тим часом Російська Дума готує законодавчу платформу для відновлення імперії, згідно з якою

суб’єктами Федерації можуть стати цілі регіони держав СНГ, якщо буде “волевиявлення” народу. Подібні “волевиявлення” активно стимулюються воєнними конфліктами, економічними провалами, міжнаціональними чварами... Тож чи не варто нам бути більш уважними до своїх міжнаціональних проблем, і не заплігувати на них очі, вдаючи, що “нічого такого не відбувається”, а послідовно називати речі своїми іменами.

“Нема народів на землі малих. Мали є люди, тільки не народи”, — писав дніпропетровський поет Олександр Зайвий. Сьогодні ми бачимо, що малочисельні народи постають перед гігантськими проблемами — приклади Палестини та Афганістану аж занадто гарячі й красномовні. Кримські татари мають значніші проблеми, ніж росіяни в Україні, але ми терпляче вислуховуємо теревені про загрозу російській мові і культурі в Україні, — начебто існує десь інша земля, де українці можуть бути українцями...

Тож пропонуємо читачам “Слова Просвіти” стати активними учасниками діалогів з національного питання, праг-

шувати? “Вот приедет барин, барин нас рассудит”. Так, чи що? Не сходить на півночі сонце, так “організуємо” маленьке північне саяво, і на облудні його промені спишемо всі наші лиха? Давайте залишимо інші держави в спокої і наважимося припустити, що наша проблема полягає в тому, що право нації на самовизначення суперечить праву держави на збереження територіальної цілісності. Тоді б, напевно, багато що стало на свої місця і грузино-абхазький конфлікт уписався б в аналогічні конфлікти, що відбуваються в усьому світі, стало б зрозуміло і те, чому грузинська сторона докладає стільки зусиль, наполягаючи на парадоксальному твердженні, що абхазі — це грузини.

Припустимо, що один аспект — геополітичний. Є й інший. Цитую тодішнього шефа грузинської служби безпеки Ігоря Георгадзе, пізніше звинуваченого в державній зраді: “Ми маємо у своєму розпорядженні дані, з яких випливає, що Грузія вже стала однією з основних транзитних трас міжнародної наркомафії. Наркотики через Грузію на Захід йдуть в основному з Азербайджану, Середньої і Центральної Азії та Північного Кавказу. Ефективно протистояти цьому заважає сильний тиск із боку місцевих кланів, що нерідко діють через владні структури, і, як це не парадоксально, — конфлікт в Абхазії, що відволікає наші кращі сили”.

Припустимо, що Ігорю Георгадзе, незважаючи на те, що його кращі сили відволікалися на Абхазію, удалося перекрити яку-небудь, нехай і не найінтенсивнішу, наркотрасу, вплутатися в особисту війну з тими, кому було на руку те, що відбувалося в Абхазії, бо вони робили свої великі гроші на крові маленької країни. Вплутався і програв... а вже як це було аранжовано, не має значення. Але хто у виграв? Барони наркобізнесу? Мандаринові князі? Тютюнові королі?

Я не буду марнувати компліменти особам грузинської національності, так само як і огульно обвинувачувати їх у всіляких гріхах. Немає і не може бути єдиного формулювання для цілого народу — ні вітшого, ні негативного. Тим більше для інших, як з’ясувалося, усі ми “особи кавказької національності”. Також не вважаю, що війна є продовження політики, тільки іншими засобами. Війна — не продовження, а поразка політики. На війні не буває переможців. І я давно для себе повторюю слова Максиміліана Волошина, сказані з приводу іншої війни: “Молюся за тих і інших”. Мені здавалося, що минулі роки повинні були б привести до зваженого підходу до проблеми, до абсолютної історичної чесності й етичної бездоганності, коли доводиться говорити про аж настільки лоскитливе питання для аудиторії, мало знайомої зі справжнім станом справ. Мене вкрай засмутила в цьому плані позиція батона Рауля. Я не можу присягнути, що мені вистачає рівної християнської любові на всіх, але клянусь, що в жодному наведеному факті я не збрехала і в будь-який момент можу документально їх підтвердити.

Етері БАСАРІЯ

на, що “абхазі — це ті самі грузини”, як науковий постулат не витримує критики, це очевидно. Батоно Раулю належать такі слова: “Мутація абхазького етносу почалася в XVII — XVIII столітті, коли внаслідок міграції північнокавказьких племен до нашого Причорномор’я виникли своєрідні переселенські “гібриди” з місцевим населенням”. Щиро кажучи, я просто не знаю, як цей “арійський” синдром співвіднести з безліччю учених звань, регалій і поетичних одкровень батона Рауля, уже не говорячи про те, що з обов’язку служби йому постійно доводиться спілкуватися з тими чи іншими “гібридами”. Хай боронить їх Бог!

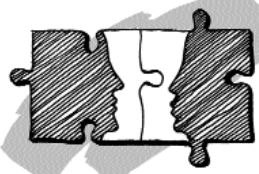
Хотілося б зупинитися ще на одному висловлюванні Рауля Шалвовича — про те, що Росія, утвердившись на Кавказі, нібито надала абхазам привілеї: не брала в армію, не обкладала податками тощо, тому грузини, щоб скористатися привілеєм, записувалися абхазами, збільшуючи тим самим чисельність абхазів. Залишімо остеронь запитання, наскільки етично заради привілею примазуватися до іншого народу, але фактично щодо названих “привілеїв” (а що малося на увазі під “тощо”, мені невідомо) одне вірно: абхазів не брали в царську армію. Але це аж ніяк не було привілеєм, а покаранням. Після абхазького повстання 1866 року проти Росії і жорстокого його придушення, абхазі були проголошені “немирними”, такими, що вийшли з довіри, у зв’язку з чим їх справді не брали в військову службу. Самі абхазі аж ніяк не вважали це привілеєм і довго домагалися права служити в армії і, нарешті, дістали його. Під час Першої світової війни абхазька сотня, що входила до складу Дикої дивізії, здобула на полі бою собі гучну славу. Про подвиг загиблого поручика Лакербай того часу писали багато, у тому числі письменник Брешко-Брешковський на сторінках “Ниви”. Ухилившись від “привілею” з честю скласти голови на полі брані абхазі за всіх часів вважали не гідним чоловіка, даруйте на слові.

Абсолютно згодна з батона Раулем, що цілком конституційно військам пересуватися своєю країною.

Але картина дещо змінюється, коли “свої” починають стріляти з танків по мирному населенню, чи не правда? Не знаю, як діяли добровольці чеченця Басаєва. Не маючи на руках документів, що могли б спростувати чи підтвердити сказане Раулем Шалвовичем, не вважаю за можливе піддавати його слова сумніву. Та якщо в складі грузинських військ не було “мутантів”, тож звідкіля узялися бузувіри, які знущалися з мирного населення із триклятого 14 серпня 1992 року протягом цілого року, поки грузинські війська здійснювали свої конституційні права на території Абхазії? Про те, що виторяряли грузинські війська в Абхазії, докладно написано в товстому фоліанті “Біла книга Абхазії”. Як ви гадаєте, що там наведено свідчення тисяч і тисяч брехунів, то я можу додати до тієї книги свідчення моєї матері, що за усе своє довге життя вперше почула від грузинських гвардійців, що вона “сука”, була збита з ніг, утоптана в бруд, а вона ж просила тільки про одне: “Допоможіть мені піднятися, я хочу вмерти стоячи”. Переконана, що її свідчення можна знайти в архівах працівників Червоного Хреста зі Швейцарії, завдяки яким вона і вижила.

Одне очевидно: війна не робить нікого кращим. Не думаю, що абхазі вели бій у білих рукавичках, незважаючи на те, що шановний Рауль Шалвович визнає за абхазами толерантність, лицарство, порядність. Дякую на доброму слові! Хто такого міг очікувати від “мутантів”?..

Що стосується “руки” Москви. “Для Грузії сонце зійшло з півночі, з Росії”. Ці слова промовив не абхазький “гібрид”. Це, прямо скажемо, приголомшливе з позиції астрономії “відкриття” — президента вільної Грузії Едуарда Шеварднадзе. Зрозуміло, після того, як був виголошений даний постулат, збігло багато води. Зважаючи на реалії, що змінилися, грузинський лідер спробував “передислокувати” сонце за океан, що й досі великим успіхом не увінчалось. Якщо, як стверджує батона Рауль, ключ до вирішення проблем Грузії лежить у Москві, тож чи варто город городити, самостійною державою себе проголо-

НАЙБІЛЬШЕ ДИВО — УКРАЇНЦІ!

На цій, на нашій землі, живе дивовижно оптимістичний народ. Що ти з ним не роби, як ти його не викручуй, не дури і не спаскудуй, а він усе одно дивиться на життя весело і до свого власного задуму та його реалізації, попри всі перешкоди, бідоги та образи, вперто пнеться.

Особливо ж радісно збуджується народ у той, загалом, сумно-мрячний період року, коли сонечко довше відпочиває, а ніч намагається приспати пильність поетів, політики перетворюються на астрологів, а астрологи — на політиків, коли і перші, і другі напередими вправляються у прогнозах на майбутнє, оскільки вже ясно, що й осінь промайнула, а раніше обіцяної кількості курчат перелічити не вдалося.

Бо Новий Рік! Можна оглянутися на рік, що минає, а можна не оглядатися: "...І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим..." І не оглядатися. Можна, бо й так нові Надії на Новий вирости з нездійснених надій минулого.

Ми, невірні оптимісти, радше бачимо в минулому лише події радісні

і випадки — вдалі. Тому за нашим редакційним столом ми зібрали сьогодні найоптимістичніших. Кожен із них — незалежно від того, чи це вже добре і голосно відома персона, а чи скромний і мовчазний плугатар своєї ниви — видатна особистість. Бо видається над загалом своєю постійною напруженою працею, творенням і творчим доробком. І хоча кожний є людиною виразно оригінального мислення, поєднує їх одне спільне: Любов до Батьківщини, усвідомлення своєї відданості їй і реальний внесок у побудову щасливого життя в незалежній Україні.

Це люди справи, кожен з яких бачить своє життя, діяльність, свою працю як особисту частку в загальнонаціональному обов'язку. І кожен з них, не зважаючи на труднощі й поразки, постійно ставить перед собою нові, складніші, шляхетніші завдання.

Вислухавши цих людей, усвідомлюєш, що наш український народ, не очікуючи вказівок і не дуже сподіваючись на підтримку держави, величезним напруженням волі й фізичних сил "пре плуга" — у кращому розумінні

змісту цієї ідіоми.

Сподіваємося, що в Новому Році зможемо розповісти нашим читачам про кожного з них докладніше. Наразі — тільки дати відповіді на чотири запитання:

1. Яким своїм творчим, фаховим, особистим доробком, досягнутим у 2001 році, Ви задоволені найбільше?

2. Як оцінюєте цей рік? Що найбільше втішило, а що розчарувало?

3. Чим був знаменний минулий рік в особистому житті?

4. Яке головне особисте завдання Ви ставите перед собою на 2002 рік, чого хочете досягти?

Олександр Галуненко, Герой України, заслужений льотчик-випробовувач, командир найбільшого в світі літака Ан-225 "Мрія":

1. Для мене цей рік був знаменний тим, що 7 травня, після конструкторсько-технологічного удосконалення, було піднято в небо оновлену "Мрію". Потім виконувався тривалий цикл випробовувань, який закінчився 11 вересня перельотом за замкненим маршрутом, під час якого було встановлено одразу 124 світових рекорди.

Звичайно, цей успіх є результатом роботи всієї нашої фірми і знаменує собою початок нового етапу активної творчої і виробничої діяльності антонівців. А за цим — новий обсяг завдань і певні фінансові результати праці колективу. Бо нас годувє небо.

2. Якщо загалом про рік... Втішного у світі було — не дуже, а от негативного... Після відомих нападів у США почалося протистояння між спільнотою держав і ісламським світом, яке може призвести до подальших негативних наслідків...

3. Народження довгожданої онуки. До цього у нас вже було троє внуків і всі хотіли дівчинку. І ось сталося. Для нас це насправді велика радість!

4. Моє головне завдання перейшло з 2001 року: закінчити випробовування нашого чудового літака Ан-70. Ви пам'ятаєте, як у період випробовувань у Росії сталася

аварія цієї машини, потім упродовж трьох місяців було усунуто наслідки аварії. В новому році братиму участь у закінченні випробовувань цього унікального літака, а отже, моє найбільше бажання — виконати цю роботу успішно.

Петро Кононенко, директор Інституту українознавства:

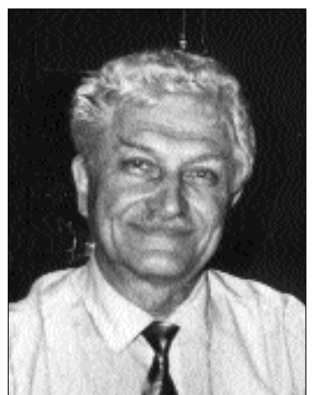
1. Десятирічна праця великого творчого колективу завершилася виданням солідної, фундаментальної книги "Програми з українознавства", в якій представлено цілісну систему наукових і методико-практичних елементів, що враховують досвід всього світового українства, і де українознавство постає, як наука самопізнання, самотворення і спілкування. Крім того, здійснилася моя мрія: вийшов у світ перший номер журналу "Українознавство".

2. Десятиріччя суверенної України, яка прагне стати рівною серед світових розвинутих країн. Це моя гордість, бо це було моєю мрією. А розчарований я тим, що існує, на жаль, величезний розрив між інтересами і прагненнями багатомільйонного українського

народу — з одного боку, а з другого — інтересами, прагненнями та конкретними справами так званої еліти. Еліта розділена і суперечлива за політичними, груповими, конфесійними, партійними, іншими інтересами і, наразі, вона ще своєї належної ролі в суспільстві (як аграрна, промислова, наукова, технологічна, освітня, культурологічна) по відношенню до свого народу не зіграла.

3. Особливо радісним для мене є те, що мої сини визнані людьми і визначились у професійному плані. А моя онука, чотирирічна Ольга, виявляє всі ознаки нормальної дитини з оптимістичним поглядом на життя.

4. Прагну, щоб журнал "Українознавство", моє дитинство, солідне (бо у кілька сот сторінок кожний номер) пері-

одичне видання про світове українство, набув популярності і вистояв. Запорукою тому — його тематична багатогранність, стилістична багатобарвність і цікава автура: виступи найавторитетніших людей міста і села, освіти, науки і культури, батьків і їх дітей з творчим доробком, фахівців різних галузей із серйозними і ґрунтовними роздумами, без популізму і

Ліна Манько, вчитель-методист з математики, директор київської школи № 149:

1. По-перше, повинна уточнити, що вчителі мислять не календарними, а семестровими категоріями, тому що наш навчальний рік ніби перекидає одразу два роки календарних. І в цьому є великий, не одразу збагнений сенс: молода людина, що розвивається, впродовж кожного навчального року переходячи з першого семестру в другий і залишаючись у тому самому навчальному році, водночас, переходить у новий рік календарний, а отже, фізично відчуває і усвідомлює плин часу та свою власну відповідальність за його раціональне використання.

Щодо успіхів? Себе хвалити дуже важко, але я дуже задоволена, що цього року вдалося відкрити в нашій школі зразковий кабінет німецької мови. Учні дійсно мають насадову працювати в ньому. Я дуже радію з цього, бо тут є вагомий внесок не

тільки наших вчителів німецької мови, а й мій особистий. Зокрема, наша співпраця з німецькими колегами в Мюнхені принесла конкретні матеріальні плоди. Звичайно, все це робиться заради дітей, заради їх знань.

2. Як оціню рік? У кожному році присутні і троянди, і колючки. Головне, що черговий рік приніс нам задоволення від учнів, які займали призові місця на районних та міських олімпіадах, а вісімдесят відсотків наших випускників вступили до вузів.

У році що минає, на жаль, нам не вдалося ліквідувати другу зміну. Це, звичайно, негатив, який створює не тільки певні незручності для дітей і батьків, а й додає ускладнень в роботі педагогічного колективу. Це правда — школа досить популярна в місті і до нас їздять діти з різних районів. Проте, в новому році прагнутимемо перейти на

навчання в одну зміну.

3. В особистому житті? Я дуже задоволена, що мій син одружився і що в мене з'явився онучок. Це моя велико-маленька особиста радість.

4. Завдання на 2002-й? Разом з колективом чи не найбільше хочу обов'язково зробити заплановане: вивести всю школу на першу зміну, щоб учні змогли активніше і продуктивніше займатися творчою, позакласною роботою.

Олег Соскін, директор Інституту трансформації суспільства:

1. Нашим інститутом видано три книжки, в яких розкривається суть процесів, що відбуваються на теренах посткомуністичних країн. У третій книжці, яку видано в сучасному двомовному варіанті (польською й українською), розглянуто організаційні форми, методи, досвід і особливості розвитку мікререгіональної співпраці на рівні малих і середніх міст України і Польщі в різних галузях практичної діяльності.

Наш журнал "Економічний часопис" вийшов на міжнародний інформаційний ринок, став відомим аналітичним виданням.

Успішно розвивалися структури Української Національної Консервативної Партії (УНКП), яку я очолюю. Вона стала згуртованішою, з чіткішою платформою і реальнішою метою.

2. Найвизначніша подія

— безперечно — приїзд в Україну Святішого Отця, Папи Івана Павла II. В економічному плані — збереження стабільної гривні, що створює реальні передумови для просування всієї економіки. Серед політичних подій, у першу чергу, слід пригадати день 21 січня, коли було створено політичне об'єднання Українська Правниця, котра вперше об'єднала всі прогресивні політичні течії на спільній меті.

Розчарувало те, що Україна й цього року не спромоглася вибрати чіткого шляху свого розвитку і продовжує небезпечні танці на канаті між Росією і Європою, з реальним ризиком зірватися під російський інтерес. Розчарувало й те, що так і не були названі вбивці Г. Гонгадзе, В. Гетьмана, інших невинно постраждалих за правду і любов до Батьківщини.

На жаль, не вдалося вплинути на зміну ганебної податкової системи в Україні. Так звана податкова реформа пішла зовсім в іншому напрямку і цілком реально може створити трагічну ситуацію в державі.

3. Донька вступила до Києво-Могилянської Академії.

4. Кучму — у відставку. Україну — в НАТО. Народу — один єдиний податок у розмірі 10 %.

Борис Жебровський, начальник Головного управління освіти м. Києва:

1. Місяць тому Київська затвердила комплексну програму "Столична освіта" — підсумок багаторічної творчої діяльності нашого колективу. Протягом останнього року ми зібрали і узагальнили знання та кращий навчально-виховний досвід вчених, педагогів-практиків і методистів в Україні та за кордоном. Отже, маємо тепер найсучаснішу освітню логіку у шкільництві, орієнтовану на передові ідеї та на нові технології. Причому, не якусь там загальноконцептуальну, а конкретну, практично вивірену і технологічну. Так вважаю не тільки я, а й мої колеги-освітяни, в тому числі: з європейських столиць, де ми презентували нашу програму на міжнародних конференціях у Москві і Будапешті.

Без жодного перебільшення скажу, що саме ця робота, незважаючи на певні

негаразди нашого буття, зробила нашу діяльність цікавішою, а життя — оптимістичнішим.

2. Ніколи не кажу про те, що не сподобалося, бо кожен рік — це частина життя, певний етап розвитку людини. Не буває абсолютно вдалих або невдалих років. Єдине, що можу з певністю сказати: цей рік промайнув ще швидше, ніж минулі.

3. Я не дуже розумію, що це таке — особисте життя, а що не особисте. Все, що відбувається з людиною, це життя її як особистості. У мене, так само, як і у більшості моїх колег, це, перше, робота. Якщо ж торкнутися сімейної частини життя, то найприємніші хвилини — це спілкування з моєю онуцею Ганнусею, яка у своїй три роки, крім усього іншого, дає мені можливість багато що відкривати в пе-

дагогіці раннього розвитку дитини.

4. Ми часто чуємо заклик: треба йти в ногу з часом. Але я вважаю, що сьогодні в ногу з часом йде лише той, хто вчора його випереджав. А завтра йтиме в ногу з часом той, хто його випереджає сьогодні. Тому всі думки і стремління спрямовані на те, щоб вгадати, вирахувати, передбачити завтрашній день, зробити сьогодні якісь кроки, щоб завтра не відстати.

Анатолій Біч, учений, автор теорії локально-когерентного часу:

1. Закінчив і здав друге доповнене видання моєї книги "Природа часу". Сподіваюся, що, згідно з договором, книгу буде видано у московському видавництві "АСТ-Астрель" на початку нового року.

2. Найбільш приємне враження справило прийняття нашим парламентом Земельного Кодексу. Найтяжче і гнітюче — ідея нашого Президента щодо надання російській мові статусу офіційної в Україні. Сам я російськомовний, проте вважаю, що в Україні

раїні потребує підтримки саме мова українська, а не російська. Поступово українська набуде загальнонародного вжитку, тільки не треба ставити їй перепон.

3. Особисто для мене рік, що минає, є знаменним із двох причин. По-перше, народилася онука. По-друге, я написав незвичайну і, сподіваюсь, гарну книжку "Терський щоденник", про те, як п'ятеро братів (і я в тому числі) мандрували плотом по річці Терек, перетинаючи Чеченію.

Наталія Барановська, старший науковий співробітник інституту історії АН України:

1. Відбулася презентація книги, над якою я працювала впродовж майже трьох років, — "Об'єкт "Укриття". Проблеми, події, люди". Не мені судити, але книга викликала певний резонанс і навіть певною мірою випередила деякі події.

2. Мене вельми втішило те, що я почала пересуватися на своїх двох після дев'яти місяців "лікарняного" — через складну травму ноги. Виявляється, що це велике щастя — ходити.

Розчарувала... байдужість, пасивність, політична невідомість значної частини нашого суспільства. Наприк-

лад, під час цьогорічних довиборів у районну Раду, станом на восьму годину вечора, я, з усього нашого величезного будинку, була сьомою серед тих, хто з'явився на виборчу дільницю. Також велике розчарування щодо мовного питання, щодо ставлення людей до цього край важливого аргументу у боротьбі за наше майбутнє. Така байдужість є небезпечною, бо мовне питання — це, по суті, не мовне питання, а саме відповідь на вимогу часу: бути чи не бути нашій державі незалежною.

3. Гарно відпочила влітку

Олександр Гнедаш, директор НТЦ "Проблеми машинобудування":

1. Задоволений тим, що нашій науково-технічній фірмі вдалося завоювати солідний авторитет у колах споживачів і значно поповнити портфель замовлень, котрі забезпечують нам нормальну діяльність у Новому році. Вдалося знайти партнера з іноземними інвестиціями. Це насправді подія, яка може тільки втішити. Нині нам також якось удається оперативним задовольняти його вимоги і потреби в конструкторсько-технологічних розробках, виготовленні нестандартного устаткування.

2. Рік, який минає, мені сподобався тим, що ми його все-таки прожили, але не сподобався тим, що ми стали на рік старшими.

3. Цього року я особливо

гостро відчув, як це важливо — мати успіх в особистому житті.

4. Моє найбільше завдання і найбільша надія — розв'язати проблему, яка стоїть бар'єром на шляху розвитку фірми вже впродовж багатьох років: важко знайти молодих кваліфікованих спеціалістів. Нині навчальні заклади готують так званих "менеджерів": комп'ютер, англійська, комунікабельність і права водія. Для діяльності взагалі. А потрібні конструктори і технологи. Для конкретної роботи. Люди, які вміють технологічно мислити і творити новациї. Натомість нинішні випускники не тільки не мають необхідних інженерних знань, якими володіли їхні батьки, а

Віктор Сахненко, підприємець-будівельник:

На Ваші запитання відповідало у своєму порядку. Отже, головне, чого вдалося досягти, — це добитися відшкодування завданних мені майнових збитків. Це унікальне, як на наш час, рішення, підтверджене кількома судами впродовж тривалого кількарічного процесу, стало можливим — і я наполягаю, щоб про це було у вас написано — завдяки публікаціям журналіста Є. Голибарда, зокрема його статті "Підприємець судиться, держава судиться..."

Отож маю нині величезний недобудований модуль "Океан" (102х24 метри) і будинок 25х18 метрів. Так що головним завданням року 2002-го має бути залучення реального виробничого партнера-інвестора. Я вже багато зробив у цьому напрямку. Маю кілька варіантів пропозицій, у тому числі за посередництвом Держкомпідприємництва, посольств і торговельно-промислових представств інших держав, мож-

ливих партнерів, але робота ще потребує розгортання.

Окрім особистих рефлексій, мене надихають значні успіхи нашої країни в аграрному секторі і в промисловості, особливо в харчовій. Радію також успіхам наших спортсменів на міжнародній арені.

Дуже прикро, що ці позитивні зрушення відбуваються надто повільно. Однією з головних причин гальмування позитивних змін в Україні є комуністичні сили в парламенті і в суспільстві, котрі чинять усе можливе, аби загальмувати розвиток економіки, та зривають прийняття вкрай необхідних законів. Вважаю також, що цілком очевидними є значні викривлення і відверті помилки у керівництві державою.

Гадаю, що, попри всі негаразди, мені вдасться в новому році закінчити будівництво модулю "Океан", змонтувати в ньому німецьке обладнання по виробництву осетрини, а в цегляній споруді ор-

4. Зараз я, з мисливським блиском в очах, розглядаюся навсібіч — шукаю видавця-спонсора.

на морі. Дуже приємно, особливо тому, що це була перша відпустка за останні шістьнадцять років.

4. Завдання? Захист докторської дисертації.

й в очі не бачили токарного верстата. Вони вже навчилися мислити категоріями прибутку, але далеко не кожен вміє щось придумати і виготовити для цього.

Отже, для вирішення цього завдання хочу розширити коло друзів і партнерів.

ганізувати цех по вирощуванню п'явок для медичних цілей. А це не так просто. Бо тут постають проблеми не тільки інженерно-технологічні, скільки бюрократичні. Жодна нація, крім українців, не здатна витримати такого напруження! Щиро бажаю всім успіхів у новому році, а газеті "Слово Просвіти" та її читачам — здоров'я, витримки, нехвилюючої патріотичної позиції та везіння!

Підготував
Стефан КОСТКА
Фото автора

ПАПА ІВАН ПАВЛО II БЛАГОСЛОВИВ УКРАЇНУ

ПОДІЯ РОКУ

Ми довго молилися, щоб це відбулося. І сталося! Святіший Отець зійшов на нашу землю: "Прибуваю до Вас, дорогі мешканці України, як друг Вашого шляхетного народу. Прибуваю, як брат у вірі, щоб зустрітися з численними християнами, котрі посеред найтяжчих переслідувань вірно витримували з Христом. Прибув до Вас, як прочанин миру, керуючись одним прагненням: свідчити, що Христос є Дорогою, Правдою і Життям."

Під час зустрічей Святішого Отця з главою нашої держави, з відомими особистостями політики, культури, науки і промисловості, його слова просто і виразно спрямовували думку в центр суспільних інтересів, чітко визначивши причину багатьох наших негараздів: "Ігнорування Бога не вчинило людину вільною. Скоріше навпаки — наразило її на різні форми зневолення, перетворило політичну владу у брутальну і пригноблюючу силу. Політики! Не забувайте цього серйозного уроку, який дала історія! Вашим завданням є обов'язок служити людям і забезпечити їм мир і рівні права. Не піддайтеся спокусі використання влади для особистих або групових інтересів. Завжди будьте зацікавлені потребами бідних і працюйте над тим, щоб у відповідності із законом створити для кожної особи можливість справедливого доступу до добробуту".

У проповіді, виголошеній під час Божественної Літургії в Києві, Папа звернув увагу вірних на особливу роль і місію Києва, де з моменту хрещення у водах Дніпра почався розквіт християнського життя: "Сьогодні, відправляючи Службу латинського обряду, з великою вдячністю згадуємо нашу спільність із візантійською традицією. Чинимо це із вдячністю і прагненням, аби пам'ять про єдине хресне омовіння сприяла тій єдності, у якій різноманітність традицій не перешкождала б єдності віри і церковного життя".

Кожна думка, кожне слово Папи падало живим зерном і проростало в наших серцях: "У школі Христа, йдучи слідами Івана Хрестителя, святих і мучеників цієї землі, також і Ви, дорогі Брати і Сестри, завжди з відвагою ставте цінності духовні на перше місце".

Особливо відверто, щиро і душевно Святіший Отець звертався до молоді: "Ти, дорога молоді, будь сильною і вільною, не дай себе одурити примарними міражами дешевого щастя. Йди дорогою Христа. Це правда, що Він вимогливий, але завдяки

Молитва за Папу Івана Павла II

*Святіший Отче, дякуєм Тобі
За те, що освятив нас Духом Божим,
Благословив і втамував наш біль.
Нехай Господь літа Твої продовжить.*

*Святіший Отче, Святосте земна,
Тебе ми завше хочемо вітати,
У Бога просить Україна молода,
Щоб уділив Тобі своєї благодаті.*

*Святіший Отче, Тебе вінуєм щиро,
За Тебе наші піднесли молитви,
Бо Ти приніс нам Слово Правди й Миру.
Нехай Господь продовжить Твої літа.*

Йому можете радіти повнотою життя і душевним спокоєм".

Запам'ятався проникливий і мудрий виступ Івана Павла II на засіданні Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій. Одразу поставив перед присутніми майже риторичне запитання: чи держава, яка насправді хоче бути демократичною, може ігнорувати релігійну свободу громадян, замість того, щоб уповні шанувати цю свободу?

І звертаючись до чільних діячів релігії і держави: "Нині маєте перед собою термінове завдання — суспільного і морального відродження нації."

У Києві і Львові Папа неодноразово закликав до єдності, "щоб всі були готові ставити вище те, що об'єднує, ніж те, що поділяє", щоби разом будувати майбутнє, яке спирається на взаємну повагу, братерську співпрацю і справжню солідарність.

Кожен з нас відкрив для себе те одне слово, яким Папа звернувся саме до нього. Президент України

Леонід Кучма у вітальному слові під час зустрічі Глави держави Ватикан назвав день 23 червня 2001 року "етапною віхою вітчизняної історії", а під час прощальної церемонії у Львівському аеропорту охарактеризував візит Папи Івана Павла II як такий, що має "планетарний вимір".

Папа свій прощальний виступ перед відльотом закінчив словами: "Прошу Бога Всемогутнього, аби благословив Тебе, Народу України і щоб виликував всі Твої рани".

Ця справді епохальна подія не тільки у ті благословенні червневі дні дала розумові Нації силу і напрям для рішучої дії. Вона й зараз викликає теплі почуття вдячності.

Євген ГОЛИБАРД

ЧОБОТАРІ БЕЗ ЧОБІТ — КРИМІНАЛЬНА ІСТОРІЯ НЕ БЕЗ МОРАЛІ

Закінчення.
Початок у числах 36, 38 за 2001 рік

Те, що ми впродовж п'яти років і до сьогоднішнього дня спостерігаємо в акціонерному товаристві "Славутич" — це типовий зріз явища, яке є характерним для всієї сфери виробництва в Україні, а саме: намагання все тієї ж скорумпованої комуністичної номенклатури тихою сапою прибрати до своїх хижих рук колективне майно трудящих. А щоб реалізувати цей намір, треба усунути законних власників за допомогою кримінальних елементів.

6. ХТО ОСНОВНИЙ ФІГУРАНТ?

Карну справу за звинуваченням колишнього "президента" АТ "Славутич", яка "потягла" на кільканадцять томів, уже розглянуто в судовому процесі і фігурант отримав термін ув'язнення.

Проте, чи засуджений Р. Папян є насправді основним фігурантом в широкомасштабній, системній афері (або, якщо хочете, системі афер), до якої було втягнуто також і АТ "Славутич"? Чи міг би він так відверто і нахабно вдаватися до численних порушень закону, якби він і його "сотовариші-подельніки" не мали надійного прикриття згори, тобто, кримінально-реформаторськи висловлюючись, — "даху" над собою?

Причому, даху дуже потужного. Настільки потужного, що суддя М. Новиков зі столичного Арбітражного суду долучає до справи про банкрутство "Славутича" претензії, котрі не тільки вочевидь виссані з пальця, а й прямо суперечать українському законодавству.

Судить самі. Вже після того, як новообране правління АТ встановило повну картину шахрайства, склало список усіх кредиторів і дебіторів, а слідство у справі Р. Папяна наближалося до кінця, на сцені подій з'являється партнер Р. Папяна з Санкт-Петербурга А. Хачикян, який вимагає від "Славутича" 1,9 млн. грн. вигаданого боргу, додавши до "боргу" пеню в розмірі 180 %! До цих претензій додається ціла тека сфальсифікованих документів.

А через тиждень по тому, як арбітражний суддя М. Новиков з дивовижною оперативністю прийняв ці документи до справи про банкрутство "Славутича" (того ж дня, як їх зареєстровано в канцелярії суду), у тому-таки Арбітражному суді з'являється представник санкт-петербурзького ТОВ "Золотий Хрест" О. В. Муравйов, який на додаток до вищезазначеного шахрайського пакету "документів" подає судді М. Новикову ще й таке цікаве пояснення:

"...був укладений договір № 35 від 22 серпня 1996 року, зобов'язання по якому АТ "Славутич" виконало не повністю та неналежним чином. Сторони зазначеного договору знаходяться в країнах, які дотримуються Угоди про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності, підписаної 20 березня 1992 року країнами-членами СНД. Ст. 11 п. "е" зазначеної Угоди передбачено, що права та обов'язки сторін можуть визначатися угодою сторін і мати пріоритет перед національним законодавством" (виділення моє — **Є. Г.**).

Хотілося б з цього приводу ще раз запитати наших доблесних законодавців, чи знають вони про те, що арбітражні суди нашої держави приймають до розгляду претензії з Росії до суб'єктів нашого господарювання на суми в мільйони доларів, з посиланням на наддержавні юридичні норми, прийняті у Москві майже десять років тому, тобто через три місяці після того, як український народ проголосував на референдумі за свою незалежність?!

Чи не бачимо в діяльності судів і суддів слід того самого "даху", який забезпечує діяльність пап'янів? І чи не вмовач у цю важливу справу свого пальця наш гарант, якщо по всій Україні, практично в кожному акціонерному товаристві, під пильним поглядом відповідного державного адміністратора так само працює під "дахом" свій фігурант?

А тому не тільки на сумному досвіді одного "Славутича" можна написати посібник з кучмономіки під назвою "Методи створення і збагачення нової криміналізованої еліти в процесі державного шахраювання під гаслами економічного реформування."

7. СПРАВА РЯТУВАННЯ ПОТОПАЮЧИХ...

Ніхто не потопає. Бо тоді, у 1999 році, справи на фабриці розвивалися загалом позитивно.

Незважаючи на те, що владно-адміністративна сторона, замість того, щоб допомагати акціонерам, періодично викидала на арену цього "цирку" нові "номери", виробництво потишеньку функціонувало за рахунок розвитку малих підприємств, які виготовляли гарне взуття, а правління "Славутича" поступово розраховувалося з боргами.

Час від часу різні державні органи і установи намагалися "причепитися" до діяльності фабрики, але правління АТ діяло відкрито і прозоро, у повній згоді із призначеною державними адміністраторами ліквідаційною комісією і згідно із законом. Це була нелегка, нудотна, невдячна робота, в якій влада завжди має перевагу. Акціонери оспорювали безпідставні кредиторські вимоги, повертали на фабрику дебіторські борги, ремонтували будівлі і комунікації.

Коли навесні 1999 року акціонери підбили попередній баланс, виявилося, що залишок боргу на суму 384,8 тис. грн. (у тому числі 205,8 тис. грн. невикраденої зарплати) повністю перекривається часткою активів фабрики: 104 тис. грн. на розрахунковому рахунку, 24 000 пар взуття на суму понад 300 тис. грн., 16 тонн продуктів харчування на складі.

Отаким "банкрут". Тобто насправді не було ніякого банкрутства. Було лише велике бажання чиновників-кучмістів прибрати до своїх загребутих рук ласий шматок власності трудящих.

А "Славутич" усе-таки живе!

Протягом двох років офіційного банкрутства підприємства правління АТ зберегло в робочому стані виробництво, всю навколови-робничу та соціальну інфраструктуру фабрики і станом на березень 2000 року було у повній готовності до введення підприємства у повноцінний режим, перша черга якого на 600 робочих місць лише чекала слушного моменту.

Для цього треба було тільки завершити деякі формальності ліквідаційної комісії й отримати кредит під обігові кошти. Уже й замовники були, котрі чекали на підписання контракту для виготовлення перших партій взуття.

Спливав час. Правління борсалось в судово-арбітражних тенетах влади, а рядові акціонери — особливо люди старшого віку — інколи навідувалися на фабрику: "Коли ми вже почнемо працювати? Жити немає за що!"

Люди не розуміли ситуації: "Як же це так? Ми перемогли на зборах, ми хочемо працювати, є робочі місця, є покупці нашої продукції, а

фабрика простоє!"

Люди не розуміли, чому це, згідно із Законом "Про банкрутство", не голова правління АТ, а голова ліквідаційної комісії (сама назва якої вочевидь є абсурдною, бо про яку ліквідацію тут може йти мова?) має підписувати заяву про матеріальну допомогу, наприклад, на похорон ветерана фабрики, та ще й за рішенням зборів кредиторів, з якими вже фабрика повністю розрахувалася?

Раптом (знову раптом?) наша доблесна Верховна Рада приймає Закон — а гарант під-

Валентина Кантур — голова правління АТ "Славутич"

писує без жодного вето — "Про відновлення платоспроможності підприємств" (фактично новий закон про банкрутство). Здавалося б, за назвою закону, його мета збігається з метою акціонерів. Причому, цієї мети вже практично досягнуто, адже платоспроможність "Славутича" відновлено, треба закривати процес банкрутства заключним ліквідаційним балансом і пускати підприємство в нормальну експлуатацію.

Аж, ні! Бо в новому законі передбачено, що керівником підприємства-банкрута при-

значається арбітражний керуючий (керуючий від імені і за дорученням державних адміністраторів) — такий собі князь-монополіст, який автоматично звільняє керівництво підприємства, тобто, по суті, ліквідує правління АТ, а отже, і саме АТ.

8. ЧИ ТІЛЬКИ СОВЕЦЬКА МЕНТАЛЬНІСТЬ ПРИЧИНОЮ?

Слово ментальність означає спосіб мислення. А спосіб мислення і структура мислення залежать не тільки від освіти та інформованості конкретної людини, а й від її генетичної спадковості й емоційного життєвого досвіду — у кого було чого більше: радості чи горя.

Генетика? Відомо, яка може бути генетика після голодоморів, відстрілів кращих особистостей та нужденного життя цілого народу

впродовж кількох поколінь. Радість? Звідки їй узятися, коли й зараз, після епохи "залізної завіси" і постійного підкагебешного страху, люди все ще бояться чиновника і готові віддати йому останнє у вигляді хабара, аби він лише "допоміг".

Громадянам України дуже бракує почуття власної гідності й самоповаги, а звідси й бракує справжньої поваги до тих, хто на це заслуговує. Замість самопринизливого запобігання перед хамами, давно треба набратися шляхетної поваги до себе і презирства до тих, хто живе брехнею і лицемірством. Бо тільки за таких умов може існувати справжній патріотизм і тільки тоді Україна може зберегти незалежність.

На жаль, істина про нікчемність переляканого й бездумного народу добре відома владним адміністраторам і їхньому олігархічному оточенню. Добре відомо, що надурити можна тільки слабаві, тільки тих, хто сам дасть себе надурити.

Тому, коли стало відомо, що фабрика, яка перебуває в центрі столиці у прекрасному ро-

бочому стані, звільнилася від боргів і готова хоч зараз почати працювати, але тільки штучно утримується в невизначеності шляхом владної еквілібристики, з'явилися "інвестори". Тобто перекупники акцій.

Власне, вони "з'явилися" цілком організовано. Маючи на руках повний список акціонерів з адресами й телефонами (звідки їм цей список узяти,

як не від самих владних адміністраторів і, як усі розуміють, не за порожнім конвертом), вони протягом кількох днів святкування Дня Незалежності об'їхали домівки акціонерів і за безцінь скупили майже 25 % акцій АТ "Славутич" (тобто папірців на право володіння акціями).

При номінальній ціні акції 13 грн., "інвестори" купували (бо люди продавали) спочатку по 1–2 грн. Протягом двох місяців ціна на акцію піднялася до 4–5 грн. Аж тут з'явилася ще одна група "інвесторів"-конкурентів, які запропонували за великі пакети 400–800 акцій по 7 грн. за штуку. Ажіотаж! Народ бігав від одного офісу до другого, щоразу, як ціна купки піднімалася в одному з них на 30–50 копійок.

А щоб цей процес відбувався активніше і акціонери не дуже замислювалися про своє майбутнє, "інвестори" увійшли у відповідний контакт з податковою адміністрацією і "Київ-енерго", пропонуючи (питання винагороди ми тут розглядати не будемо), щоб ці організації подали клопотання до суду про якнайшоріше переведення АТ на "банкрутування" за новим законом. А це означає: усунути правління, призначити арбітражного керуючого, який не перейматиметься інтересами колективу акціонерів.

Для більшої ясності ними одразу було запропоновано на посаду арбітражного керуючого відповідну особу — пана Некрилова, молодого чоловіка 25–27 років, який був присутній на засіданні Господарського суду.

Суд так поспішав, що вирішив не на користь "Славутича", не зважаючи навіть на те, що справа перебуває на розгляді у Вищому Арбітражному Суді України.

Офіційно вважається, що акції скуповує "Фортіс ЛТД, штат Нью-Джерсі". Звичайно, скупка відбувається через брокерів, але подіюють, що за цим стоїть відомий російськоорієнтований концерн "Індустріальний Союз Донбасу", один із засновників якого нещодавно був призначений Л. Кучмою на посаду міністра енергетики.

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Станом на середину грудня "Фортіс" скупив 32 % акцій "Славутича". Ще раніше, коли цей процес тільки починав набирати ознак ланцюгової реакції, правління АТ намагалося протидіяти, закликаючи людей не продавати свого права на майно, водночас залучаючи до купки акцій вартих довіри спонсорів і партнерів. Тоді підприємства-орендатори спромоглися купити до 3 % акцій (у виробничників усі гроші в обороті, немає вільних), інша виробнича фірма — 10 %.

Згодом з'явився ще один альтернативний покупець, який протягом двох тижнів піднімав ціну купки з 8 до 20 грн. і, таким чином, набрав пакет 26 % акцій. На цій стадії багато хто з акціонерів фабрики вигідно продав свої папери (бо вище від номіналу, а отже, вже немовби й з дивідендами), отримавши по 8–12 тис. грн.

Хоча, звичайно, разом зі своїм правом на майно, люди продали фактично не тільки своє право на завтрашній день, а й свої робочі місця на день сьогоднішній.

Нині члени правління АТ "Славутич" завершують "ліквідаційні" справи і в теперішній ситуації дуже сумніваються, що фабрика коли-небудь виготовлятиме взуття: "Ось тепер прийде новий хазяїн..."

Ця історія ще не має кінця. Як не має кінця день, який продовжується з кожним новим ранком завтра.

Отже, якогось завтра ми вам ще розповімо про те, що вам знову придумає влада, яка досить ефективно бореться проти свого народу. А поки що мене бентежить інше: чи відповідатиме колись за це все наш гарант?

Чи може справа не дійде до відповідальності, а натомість, за такою самою технологією надурювання, державні адміністратори, які явно працюють в імперських інтересах Росії, встигнуть забрати у народу все його майно? Чи тоді існуватиме незалежна Україна?

● **Євген ГОЛИБАРД**
Фото **Володимира ЩЕРБИНИ**

ЧОБОТАРІ БЕЗ ЧОБІТ — КРИМІНАЛЬНА ІСТОРІЯ НЕ БЕЗ МОРАЛІ

Продовження.
Початок у числі 36 за 2001 рік

3. ЗВИЧАЙНА КОРУПЦІЯ

Дехто, читаючи цей матеріал про боротьбу акціонерів-виробників проти адміністраторів-можновладців за свої права протягом кількох років, чого доброго, ще й скривиться: навіщо, мовляв, згадувати те, що було чотири роки тому? Але суть полягає в тому, що часу — в його життєвому розумінні — не існує. Є життя, яке вкладається в один день — сьогоднішній. Цей день переходить із дня на день, допоки ми живемо. І якщо було вчинено акт несправедливості, то ця несправедливість існує, залишається в серці, переходить не тільки в наступний день, а і в наступні покоління, аж поки не восторжествує **справедливість**.

Одурено трудовий колектив взуттєвої фабрики чисельністю понад дві тисячі осіб. Кризу на цьому підприємстві створено штучно, з допомогою **влади**. Сплундровано біографії більше двох тисяч осіб та їхніх сімей. І ця штучно створена криза продовжується (ї підтримується **владою**) досі.

І чи не є наша багатюща країна однією величезною фабрикою, в якій надурено, обкрадено і сплундровано біографії десятків мільйонів людей?!

1997 року на території АТ “Славутич” (6-та взуттєва фабрика) вже існувало кілька товариств з обмеженою відповідальністю, де засновником був директор фабрики (він називав себе президентом) Рафік Шурасвич Пап'ян. Читаємо документи і бачимо: службова особа Р. Ш. Пап'ян здає в оренду приватній особі Р. Ш. Пап'яну — співзасновнику ТОВ “Корал” — обладнання фабрики, тобто колективну власність акціонерів, та ще й вписує це майно у статутний фонд ТОВ “Корал”. При цьому сам Пап'ян не є акціонером.

Коли шило вилізло з мішка, “відповідальні товариші” з держадміністрації почали вішати макарони на вуха акціонерів: мовляв, це була помилка. Райдержадміністрація реєструвала, експерти вивчали документи, юристи підписували... і, бідні, не відали, що творять.

Як написала газета “Хрещатик” від 27.11.97, “...скандальна історія з АТ “Славутич” давно переросла районні масштаби. І може статися, що президентові товариства Рафіку Пап'яну... таки доведеться шити взуття в іншому місці.”

Після арешту Р. Пап'яна і пред'явлення йому звинувачення у розкраданні майна в особливо великих розмірах і ще за двома статтями кримінального кодексу на фабриці зберігалося двовладдя. Команда Пап'яна чисельністю до сотні осіб тримала печатку підприємства та оборону в керівних апартаментах, а понад дві тисячі акціонерів на чолі з новообраним правлінням продовжували боротьбу. Райдержадміністрація набрала в рот води. Неначе події на “Славутичі” її не стосуються.

У п'ятницю 6 лютого розпочинаються збори акціонерів. Народ одностайно вимагає терміново вигнати злочинців із фабрики.

Марія Метленко: “Ми повинні зробити висновки з нашої довірливості й безпорадності. Треба внести до Статуту АТ такі положення, які б не давали пап'янам чинити беззаконня на фабриці.”

Володимир Беліловський: “Масмо тут чесно та відверто сказати і не мати ілюзій: Шевченківська РДА займала відверто ворожу позицію по відношенню до нас, акціоне-

рів. Адміністрація району робила все, щоб підтримати й утримати Р. Пап'яна та його команду!”

Заступник начальника відділу реєстрації Шевченківської РДА м. Києва **Едуард Улосевич** із трибуни зборів намагався пом'якшити справедливе обурення акціонерів, виправдовуючи позицію районного керівництва, але його незграбні спроби лише ще більше розпалювали невдоволення зали.

Тим часом, “команда” Пап'яна на збори не з'явилася і сидить у кабінеті заступника — Кочієва. До них збори направляють представницьку делегацію з повноваженнями забрати печатку підприємства. Півтори години переговорів (вони нагадували щось середнє між грою у піжмурки і сваркою на комунальній кухні) між представниками зборів і командою Кочієва-Пап'яна не дали результатів. Було очевидним, що “команда” має підтримку “згори”, а отже, триматиме оборону.

4. “БОМБУ” БУЛО ЗАКЛАДено РАНІШЕ

Тоді новообране правління на чолі з Валентиною Кантур приймає несподіване рішення: оголосити на підприємстві надзвичайний стан, збори перевести у безстроковий режим, всім залишатися на підприємстві, організувати цілодобове чергування, відпочинок, сон і харчування акціонерів. Це було чудове рішення, яке стало повною несподіванкою для можновладців. Акціонери заблокували кабінет Кочієва, розподілили людей на вахти й пости чергування, встановили лінії зв'язку і особливий внутрішній розпорядок.

Увечері з'являється заступник голови РДА О. Олійник, який умовляє акціонерів роз'їхатися по домівках. **Влада** явно не хоче розголосу; тим більше, що така згуртована поведінка працівників фабрики явно не пасує до напрацьованого сценарію загарбання підприємства. Акціо-

лу. Вони намагаються переконати акціонерів припинити акцію і залишити підприємство. На що правління чітко відповідає: “Не треба нас дурити! Ми знаємо свої права: доки ми тут — ми господарі, а за воротами — ми вже ніхто!” Невідомо, яких би “заходів” ужив наряд, спеціально присланий для “наведення порядку”, але тут удруге з'являється знімальна група із ТСН і фільмує “переговори” з міліцією. Наряд залишає територію фабрики, не виконавши завдання.

О 19.30 всі дивляться по ТСН сюжет про себе, знятий удень, а о 23.15 демонструють вечірні події за участю міліції, де Кочієв, посміхаючись з екрана, безсовісно бреше, що він обіцяв повернути печатку.

Неділя, 8 лютого. Відчувається, що люди вже усвідомили свою роль, заспокоїлися, остаточно увійшли у військово-польовий режим. Панує оптимістичний настрій. На фабрику постійно телефонують, цікавляться подіями, бентежаться, несуть допомогу: харчі, предмети туалету, побутове начиння. Не залишають у спокої і різні адміністратори виконавчої влади, зокрема — міліція. Пропонують різні варіанти, аби люди пішли з фабрики.

Стає відомим, що печатка підприємства знаходиться за межами фабрики. Через три години міліція привозить печатку і ховає її в сейфі підприємства. Правління, за узгодженістю із загальними зборами акціонерів, розробляє заходи переходу підприємства в робочий режим без припинення зборів. Тут-таки доручається голові правління АТ В. М. Кантур організувати розробку плану виведення фабрики з кризи.

У понеділок 9 лютого акціонери, святкуючи перемогу, роз'їхалися по домівках. На фабриці залишилося лише правління.

Раптом на фабриці отримують звістку про те, що Арбітражний суд

траторів.

5. ТЕХНОЛОГІЯ НАДУРЮВАННЯ

Ця технологія дуже проста. **Перша операція** — перетворення державних підприємств у акціонерні товариства. Головою правління стає або той самий директор, або інший висуванець від адміністрації. Характерною ознакою першої технологічної операції надурювання є затвердження всіх статутних документів АТ у державних органах і отримання печатки БЕЗ ВИПУСКУ АКЦІЙ! Замість акцій працівникам підприємства видають на руки різні сумнівні папірці (сертифікати, сві-

Для людей нинішнього достатку

доцтва, підтвердження тощо), розмножені на ксероксі і заповнені бухгалтерією. Акціонери без акцій — це досить поширене явище в системі кучмономіки. А якщо немає справжніх акцій, то й немає цього АТ з його акціями на фондовій біржі, а отже, виходить, що цього АТ, за великим рахунком, нібито не існує.

Друга операція — доведення акціонерного товариства до банкрутства. Вона триває півтора-два, рідше — три-чотири роки і полягає у поступовому, з дня на день грабуванні колективу, в тому числі: беручи кредити, залазючи в борги, зменшуючи обсяги виробництва, закладаючи в заставу і продаючи майно підприємства, створюючи фірми і “фірмочки” на стороні за рахунок коштів АТ, точно так, як це робилося командою Пап'яна на “Славутичі”.

Коли акціонери фабрики побачили, що їх надурюють і звернулися до районної держадміністрації, то отримали дуже мудру відповідь, що **державна адміністрація не може втручатися у діяльність недержавних підприємств!** За такої підтримки президентської вертикалі “президент” Пап'ян ще активніше почав розпродавати майно фабрики.

Третя операція — оголошення підприємства банкрутом, призначення ліквідаційної комісії й проведення процедур розрахунків із кредиторами, що фактично означає поступову передачу і реалізацію майна підприємства в приватні руки тих, хто має гроші не зі своєї заробітної плати.

Як ви думаєте, хто за рішенням суду призначив голову ліквідаційної комісії на фабриці? Правильно, голова районної державної податкової адміністрації, тобто тієї установи, яка не втручалася у діяльність недержавного АТ протягом року, тиждень подавши до суду матеріали, спостерігаючи за агонією підприємства, готуючись до третьої операції і вічкуючи, аж поки “президент” АТ доведе до кондиції результати попередніх двох операцій.

Адміністратори так поспішали і

так були впевнені у своїх можливостях задавити “Славутич”, що не дуже напружували мозок. Головою ліквідаційної комісії було призначено... 22-річного студента, а претензії до підприємства з боку кредиторів приймали ще майже через півроку після оголошення банкрутства.

І тут почалося чи не найцікавіше. Тоді як нове правління розплутувало документальні свідчення грабіжницької діяльності команди пап'янівців і гасило та зменшувало нагромаджені ними борги, владно-адміністративна команда почала навішувати на акціонерів нові борги.

Так, суддя Новіков (той самий, який оголосив фабрику банкрутом) раптом приймає претензію компаньйонів-контрагентів Пап'яна із санкт-петербурзького “Золотого Хреста”, з якими колишній “президент” прокручував махінації, на суму майже 300 тис. грн.! Пенсійний фонд “випадково” двічі нараховує фабриці пеню у 110 тис. грн. Ватутінська і рідна Шевченківська адміністрації також завищують свої фінансові претензії...

Але найбільше постаралася, знову-таки, Шевченківська податкова адміністрація, яка раптом виставила фабриці претензію на суму, яка вп'ятеро (!) перевищувала суму всіх дотогочасних претензій усіх кредиторів фабрики. Розповідає голова правління АТ “Славутич” Валентина Кантур:

“Приходимо ми до голови районної ДПА п. Леги, а він каже: ось у мене акт мого валютного відділу, згідно з яким сума вашого боргу зростає на 5 млн. грн.! Я мало не впала... Шок. Почали розбиратися з тим цікавим актом, в якому зібрано всі розрахунки між Росією й АТ “Славутич”, починаючи від 1994 року. Що виявляється: перевірка (про яку ми нічого не знали) за цим актом відбулася 20.02.98 за участю... Р. Пап'яна (!). Людина вже понад місяць сидить у камері попереднього ув'язнення і ... бере участь в оформленні документів податкової адміністрації на збільшення боргу колективу взуттєвої фабрики, яку він сам “со товарищи” довів до банкрутства.

Ми все перевірили. Виявилось, що податківці-валютники трохи не в ладах з арифметикою. Та й з курсом валют також. Так що 5 мільйонів швидко (так само раптом!) перетворилися на звичайні 5 тисяч гривень. І так само швидко податківці написали другий акт.”

Як бачимо, можновладці, за будь-яких обставин, настільки впевнені у своїй перемозі, що не дуже напружують мозок для винайдення нових способів вставлення палиць у колеса підприємства (або, точніше кажучи, грабування акціонерів). **Влада явно не розраховувала на згуртованість акціонерів “Славутича” і на компетентність їхнього правління.** Бо звикла вважати народ юрбою. Що ми й бачимо у підтвердження цієї тези на прикладах тисяч інших підприємств.

Далі буде

● **Євген ГОЛИБАРД**
Фото **Володимира ЩЕРБИНИ**

Акціонери в роботі — суцільна радість

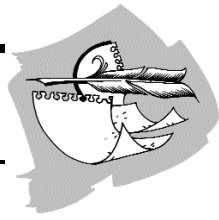
нери не піддаються на умовляння і п. Олійник іде ні з чим. Люди поступово починають усвідомлювати себе у новій якості, відчувати свою силу, силу правди відповідальних власників.

Зранку, у суботу 7 лютого, на фабриці чути пісні, веселий сміх, між яким дедалі тривожніше постає питання: а що далі? Прибувають журналісти кількох столичних газет, потім телегрупа ТСН. У деякого з'являються перші сумніви. Правління збирає всіх на збори, крім чергових, пояснює ситуацію, закликає до витримки, акцентує увагу на необхідності протистояти можливим провокаціям, чуткам і пліткам, дотримуватися дисципліни.

Близько 18.30 прибуває наряд міліції на чолі із заступником начальника Шевченківського райвідді-

м. Києва в особі судді М. Новікова ухвалою від 2 лютого оголосив АТ “Славутич”... банкрутом! Причому, цікавинка полягає в тому, що позов до суду було подано Шевченківською районною податковою адміністрацією ще 16 місяців тому. Тобто бомбу було закладено заздалегідь, але механізм було ввімкнено лише тепер, коли акціонери взяли управління власністю у свої руки.

Як читачі, очевидно, пам'ятають, саме тоді адміністратори всіх рівнів, починаючи від головного адміністратора-гаранта, підняли рекламно-політичний галас на “підтримку вітчизняного виробника”. Брехня чимдалі більше ставала легальним (і легітимним!) елементом державно-адміністративної політики. Політики і технології надурювання цілого народу в інтересах купки адмініс-

Комісар Хома Неживий прагне перемоги над куркульським світоглядом Івана Івановича. Половець із ідеологічних мотивів не хоче зайняти посаду головного каламаря. Теофіл Попідтиненко перший у Малополовецькому зрозумів суть марксистсько-ленінської ідеології: пролетаріат не повинен стидатися торб!

Комісар Хома наказав фурманові не приїздити до нього вранці.

Тяжкі думи нагнули його голову долі, й для того, аби розібратися в плетиві тих думок, потрібен був вільний час, щоб не зустрічатися з людьми, щоб їхні голоси не перебаранчали тій внутрішній розмові, що звучала в ньому.

Коли йдеш до ревкому пішки, дорогою мало кого й зустрінеш. Ховаються... І думається, думається — про вселюдське щастя в комуні, про те, скільки ворогів у комуні й що з ними робити. Чи, може, їх усіх, як каже нова Свята Трійця... кгм!.. Але ж дуже багато доведеться... кгм!.. то, може, треба й того... хе!

Але чорт, що сидів на ньому, мабуть, чув Хомині думки й, лагідно давши йому ляпаса, наставляв — найлегше, мовляв, жити, Хомо Неживий, це — дотримуватися партійної клятви, робити те, що скажуть тобі зверхники, тоді ти ні за що не будеш відповідати й станеш навіть щасливим з того, що підкоряєшся чужій волі, як будуть щасливі й ті, кому ти так само перекажеш ту волю, через те, що нижчі за тебе передадуть ту волю нижчим і меншим. Отож буде мовби ланцюг єдиної великої волі.

— А як партії не стане? — засумнівався Хома.

— Партія била, єсть, партія всегда будіть єсть! — розгнівався Хомин ідеолог. — Пильно придивляйся, який знак подасть тобі партійна пророчиця, бо вона з самого народження вивиснується над тобою. Адже товаришка Алла Беляєва належить до нового обраного народу й за цією ознакою буде для тебе священиком-левитом. І досить уже тобі гратися в націонал-комунізм!

Так учив-повчав бідного Хому його ідейний керівник, що записався Сатані привести цю простецьку душу до світлого майбутнього в шеолі.

Хомина душа знову жадала боротьби. Звичайно, з ворогами комуні. Але не з дурними, як-от багаті та горлаті Масли, а з такими, як бідна, але не свідомо свого соціального стану пророчиця Секлетина чи Іван Половець, що, безперечно, затаїв ненависть до совєцької влади за справедливий покару його сина та батька.

Нехай хоч словесна, а сутичка з таким розумним ворогом, може, підбадьорить його, Хому, який після губернської партійної конференції занепав духом.

І хоч він був свідомий своєї влади й революційної правоти, проте, перш ніж зайти до Половцевої хати, відчув себе мовби роздягненим, що стоїть на березі сірої листопадової річки, вкритій дрібною хвилькою, яка скидається на бляшану тертушку. Зловив себе на думці, що ось-ось затремить усім тілом і ухне.

— Гм! — сказав він і перекинув ногу через перелаз.

Половці собак не тримали й ніхто на нього не покотився, тільки здоровий сірий кіт, якого викинули з хати за якусь провину, бокком поступився йому дорогою, спочатку дзвінко вереснув, а відтак хрипко зашипів, і затим згинці, так само бокаса, югнув до сіней.

Хомин ідейний керівник радісно замолотив свого жеребця ратицями.

— Наш-ша пабеда, і враг біжит, біжит, біжит! — проспівав ворог роду людського.

— Ти ж міне ни дискредитируй перед куркуляками, — лагідно попросив Хома чорта. — Я ж буду сражатця з ними до кінця!

— Ладна, хахол, сражайса с імї за нашу общаю родіну Росеюжху, как я сражаюс!

Одвірок був низький і Хома, оберігаючи свого ліпшого друга, аж склався в животі, входячи до хати. Зирнув на лаву. Там усе ще стояла розкрита труна. Віко лежало на долівці, мусить бути, хтось спав у домовині й ще не встигли її накрити.

— Ви тут спите? — кивнув Хома великим пальцем.

— Авжеж, — закивав головою Іван Іванович. — Здрастуйте, здрастуйте!

— Та вже добридень, — буркнув Хома й сів на лаву під образом Миколи Чудотворця. Але одразу й підкопився, бо чорт боляче потяг його догори за носа, а затим замолотив по боках, як конячку.

“Ізвеняй, товаришу, — подумки сказав Хома до чорта, й не знав, як йому вже й стати, щоб не образити антирелігійні почуття свого ідейного спільника. — Ти уш сам покажи міне верне направлєніє”.

Проте чорт примушував його крутитися, бо образів у Половців було чималенько. Врешті ідеолог трохи заспокоївся, пересівши на ліве Хомине плече так, щоб той прикривав його від святощів своєю постаттю.

— Стой і ні падставляй міня пад удар! Ні то лішу тібя мужской гордасті!

“Я постараюся, товаришу нечистий!” — подумки пообіцяв йому Хома.

— Та й чого це ви, Половцю, спите в труні, а не з законною жоною? А вона ще — гм!.. — сказав вголос, відставив ногу й похитав носком чобота.

— А на що це ви натякаєте? — й собі запитала Хому господиня.

— А на те вкотре намікаю, щоб твій труну прибрав із хати та не лякав людей. Ніби тут і справді мертві.

— Неживі? — й собі натякнула Югина. — Чи нас ви вже залякуєте мертвими?

— Не агітуй! — суворо протяг комісар.

І Югина замовкла. Підказав Хомі його ідейний зверхник заповітне слово, що заціплює роти пасекуватим. А Хома вже передав те слово в спадок своїм партійним товаришам у першому, другому й третьому поколіннях.

Віктор МІНЯЙЛО

РОЗДІЛ 3 РОМАНУ «ВІЧНИЙ ІВАН»

Але тоді ще не всі розуміли страшну силу цих двох слів — “не агітуй”, і Іван Іванович, хоч і дуже обережно, щоб не дратувати народну владу, мовив лагідно:

— А нема, Хомо Пудовичу, такого декрету, щоб труну, яку я собі змайстрував, та тримати, ну, скажімо, в погребі чи в свинюшнику. Й нема такого закону, щоб забороняв спочивати в труні. На те й совєцька влада, щоб кожен мав собі напихвати труну! Бо за царату навіть багатий не міг наперед запасати собі труну!

— Ох, і зловредний ти, Половцю! Навіть коли ти й хвалиш совєцьку владу, то й тоді треба тримати наган напихати!

— Не розумію я, Хомо Пудовичу, чого ви од мене хочете. Відняли батька, й синові білі кісточки десь дощі полощуть, відібрали б і останній кусень хліба, й навіть мене, найстаршого тепер у роду, хтіли б загнати в землю без труни!

— А й справді, не розумієш ти нас. Бо ми, комуністи, добра тобі хочемо. Навіть караючи тебе, куркуляку, ми думаємо про вселюдське добро. А караємо тому, що ти своєю поведінкою відбиваєш людей од комуні! А комуна — та ти знаєш, яке це діло?! Це така радість, таке щастя, що якби навіть увесь люд поліг, то було б не даремно, бо ті, що зостануться, будуть нарівні з вашим Богом, такі вони будуть чисті, як перемиті! Й вони знов заселять землю новими прегарними людьми. Та не будуть ховатися зі своїм хлібом — він буде обчий. І не будуть у лісі тікати від рідної влади в “зелені”, та всі будуть думати одну правильну думку — про сіцілізм та комунізм, та любити нашу совєцьку владу, нашу Росею!

— Боюся я комуні, — безрадісно сказав Іван Іванович. — І щастя вселюдського остерігаюся. Та хочу я, аби не тривожили моєї дружини, та сина, нещасного штудну, та ще одного — каліку, та невісток, та внуків!

— Та без комуні не будуть вони жити. Бо комуна — то є, сказано, щастя! А ти, мати твою в обшмугляну обмотку, не хочеш добра не тільки всевітньому пролетар’ятові, а й своїй хатній малій буржуазії! А ми ж даємо тобі, нашому ворогові, право жити на землі, та ще й дихати з нами одним воздухом! А могли б і закрити той краптик, що воздух пускає... Щоб ти дихнув кілька разів крізь мотузку, та й вивалив язика... Та щоб тобі легені розірва-

ло без того воздуха!..

— Як гарно ви це знаєте... — задумливо сказав Іван Іванович.

— Комуніст, — така вже його служба, повинен знати, як людям жити і як помирати... й кому жити, й кому помирати... Бо це й у вашому Святому Письмі сказано... що грішники будуть понижені...

— Ох, як мені стра-а-ашно!.. — захитався Половець з боку на бік.

— От, значить, я й переміг тебе в нашій клясовій боротьбі — бо ти, мати твою в солдатській лазні, боїшся мене!.. А ще хтів я добро тобі вчинити. Прийшла, значить, вказівка з повіту, щоб трохи розвантажити волосних ревкомів та влаштувати у волосних селах свої сільські ревкоми. Я вже обміркував, кого

го заступника.

— Ходіть, люди добрі, до мого замістітіля Туфіля Кіндратовича в монопольку.

Люди непорозуміло кліпали, бо ніяк не вкладалося в голови, щоб жебрак Теофіл мав собі не тільки торбу, а й батька.

— Ну, мати же твою в стару онучу, — крили колишні фронтовики, перейнявши партійну лайку в Хому, — та мене, хазяїна, ніхто на кутку не кличе по батькові, а тут старець так величається!..

— А так і тра! — припечатував свою мову Неживий, стукаючи кулаком по столі, — сказано ж бо в нашому новому Святому Письмі, — воздайте, мовляв, всякую шану пролетар’ятові!..

Отак, допитавшись про все, пішов Іван Іванович до монопольки.

Застав там саму тільки пророчицю Секлетину, призначену в сільревком писарем.

Дуже охайна була стара дівка, тож приміщення мало свіжий і чистий вигляд. І хоч і не полюблив Іван Іванович Секлету, однак подумав: “А недаремно ж панотець призначив її проскурницею!”

Дівка підвела очі від паперу, котрий старанно виписувала, висолопивши кінчик язика, забачила свого сусіда, всміхнулася і, не чекаючи привітання, повідомила:

— А Туфіль Кіндратович ще спочивають.

— Та й доки ж йому спочивати — сонце вже ген-ген де!

— Вони тепера керівник, то щоб люди поважали, не тра квалитись.

Іван Іванович насупився: “А ще накинута його нам у куми!”

Мов почувши його думки, Секлетина напороочила.

— ...І царство його буде довгим, але не вічним. І кінчиться воно, коли Хрест Господній здолає сатанинську звізду!..

— Гм, гм!.. — Іван Іванович роззирнувся. На прилавку монопольки, який люди, за старою звичкою, називали шинквасом, стояли в ряд торби різного розміру, починаючи з більшого, на яких було написано: “Торба на партію”, “Торба на государство”, “Торба на приводеящих в исполненіє”, “Торба на комсомол”, “Торба на борців за світову революцію”, “Торба на нещасних негрів”, “Торба на самообкладання” і ще якісь — Іван Іванович не розібрав.

— Оце вже найбільша новина, — покругував він головою.

— “Подайте, не минайте”, — самими очима всміхнулася пророчиця. — Як хто поткнеться, так і давай внесок до торби. Це Туфіль Кіндратович придумали. Так вони й казали Хомі Пудовичу, — не можу, мовляв, без торб, торба, сказати б, або смерть!.. Хома Пудович дуже хвалив Туфіля Кіндратовича й казав відповідально — пролетар’ятові нема чого стидатися торб, бо, мовляв, і слово це означає бідаків, які не мають нічого, крім торб. І ще сказав, — це, мовляв, правильно, що торбу для партії поставили найбільшу, бо вона, наша партія, дбає про те, щоб усі були з торбами. Й сказав, щоб поставили ще торбу для якоїсь приспілки. А що воно таке, то він ще не знає і чекає вказівки з повіту.

— І це ви вдвох із Теофілом справляєтесь... з усіма тими торбами?

— Ще в нас робить Тодоська Невмивана, Туфільовна жона. Підмітає підлогу, ходить кликати на розправу й випорожнює торби. Не знаю, куди вона те все носить... Це, мусить бути, державна таємниця... Тільки недовго вона працюватиме, бо незабаром у неї настане декретне — це вона має привести дитя для пролетар’яту. Туфіль Кіндратович дуже пишаються — ми, мовляв, із Тодоською встругнули дитину незгірш за буржуїв. Ну, а за пролетар’ят кажуть, що він буде вічно, а багатих кровопивців не буде. Й що ми, мовляв, зробимо пролетарями всіх, для цього й революцію зчинили...

— Ну, а як ви на це дивитесь?

— ...І порушать хрести з Господніх храмів, і буде плач і скрегіт зубовний, і настануть глади страшні, й вимре мало не половина землі вкраїнської, і гряде побоїсько велике, й укриється земля трупом і череп’ям, і все те триватиме доти, аж поки знову воздвигнуться золоті хрести на оновлених храмах, і зригне тоді земля сатанинське кодро в тартарари!

— Амінь, — сказав Іван Іванович. Але від того йому легше не стало. Бо в пророцтва

«ТИ — УЧЕНЬ ЛИСЕНКА...»

музею вдячні родичі Левка Миколайовича, — прилучається до розмови Іван Ількович. — Ревуцькі належали до широко освічених людей. Впродовж багатьох років Микола Гаврилович був попечителем Іржавецької сільської школи, дуже

любив літературу і мистецтво. Разом з Олександром Дмитрівною він прищеплював своїм синам любов і повагу до праці, до людей. В домі Ревуцьких часто лунали українські народні пісні.

— **Коріння Ревуцьких — глибоке, крона розлога, козацького роду...**

— До речі, з Левком Миколайовичем я спілкувався майже 30 років. Неодноразово бував у його затишній київській квартирі. Він також приїздив сюди, в Іржавець, не забував отчого дому. І обов'язково заходив у Будинок культури, де я працював директором. Усім цікавився, уважно слухав. Словом, мила людина. З селянами був, як кажуть, на одній нозі. Заворожував їх своєю посмішкою у сиві козацькі вуса.

— **У 9-му томі Української радянської енциклопедії на 312-й сторінці розповідається про трьох Ревуцьких — Дмитра, Левка і його сина Євгена. А ще є й четвертий Ревуцький, Валеріан, спасибі, ви гарно представили його в експозиції.**

— На жаль, це славне ім'я майже невідоме широкому загалу України. Валеріан — син фольклориста, літературознавця, одного з основоположників українського музикознавства Дмитра Ревуцького. До речі, йому 5 квітня 2001 року виповнилося 120 років від дня народження. На 8 років старший рідного брата Левка.

Валеріан Дмитрович — дійсний член зарубіжних академій. Професор, лауреат міжнародних премій і Всеукраїнської імені Івана Котляревського, автор цілої низки книг, значну частину яких подарував нашому музею. Це, зокрема, такі: "В орбіті світового театру", "Нескорені березильці — Йосип Гірняк і Олімпія Добровольська", "Віра Левицька: життя і сцена", "П'ять великих акторів української сцени", "По обрії життя. Спогади". Тут цікаво розповідається про Марка Кропивницького, Ганну Затиркевич-Карпинську, Миколу Садовського, Марію Заньковецьку, Панаса Саксаганського. А на цій ось полиці твори унікальні: "Лесь Курбас: у театральній діяльності, в оцінці сучасників", "Лесь Курбас і його доба". Всі ці книги побачили світ за кордоном — у Парижі, Нью-Йорку, Торонто.

— **А народився пан Валеріан Ревуцький в Іржавці...**

— Так. 14 червня 1911 року. Отже, 91-й вже пішов. Вищу театральну освіту славний син України отримав у Москві. Потім працював викладачем історії світового театру у Львові. З 1951 року мешкає у Канаді, яка стала для нього другою батьківщиною. У місті Ванкувері, де ком-

пактно проживають українці. Валеріан Дмитрович неодноразово бував на своїй маленькій батьківщині, у селі Іржавець. Коли вперше завітав сюди, то цілував рідну землю. Десь, мабуть, років 5 тому разом із ним, його дружиною Валентиною, Євгеном та їхніми онуками я їздив у Прилуки на урочисте відкриття меморіальних дошок Левку і Дмитру Ревуцьким. Ці дошки встановлені в центрі міста — на приміщенні гімназії № 1, в якій колись навчалися брати. Скажу ще про Євгена Львовича Ревуцького — щирсердцю людину. Характер у нього золотий, такий же, як у батька. Лагідний, відвертий, доброзичливий. Спасибі йому, багато експонатів, сімейних реліквій він подарував музеєві. Пан Євген — професор, доктор медичних наук, лауреат національної премії України імені Тараса Шевченка, автор десятка наукових праць.

— **Та, безумовно, найвидатніша з видатних постатей Ревуцьких — Левко. Оглядаючи експозицію, поринаєш у світ композитора, де панують музика, творчість, щедрість.**

— Тут багато фотознімків, які зробив сам композитор. Книжки, ноти Петра Чайковського, Миколи Лисенка, Левка Ревуцького та його талановитих учнів Віталія Кирейка, Германа Жуковського, Платона і Георгія Майбороди. Левко Миколайович — основоположник жанрів симфоній та фортепіанного концерту в українській музиці. В 1920 році композитор створює Другу симфонію, а в 1934-му — концерт для фортепіано з оркестром. Ця симфонія стала значним набутком української музики, оскільки засвітилася красою на-

розкрила композиторові безмежні можливості розвитку національного мистецтва, національного в широкому розумінні, прямого використання народної мелодії як теми музичного твору. З-поміж перлин пісенної народної класики: "Чуєш, брате мій", "Рекрутська", "Солдатське поле", "Свято", "Ой, хмелю, мій хмелю", "Козак од'їжджає" тощо. Свіжістю, соковитістю сповнений цикл "Сонечко", куди увійшли веснянки, коліскові, обрядові, ігрові та хороводні пісні. Вражає дивовижна фантазія і винахідливість композитора у трактуванні персонажів, чистота інтонацій дошки. Як сказав Максим Рильський про Левка Миколайовича: "Взявши пісню від народу, як алмаз її гравив".

— **Максим Рильський дуже шанобливо ставився до Левка Ревуцького. Їх єднала велика дружба.**

— Два велети духу, два корифеї національної культури, два її сурмачі. Ось, до речі, як звернувся поет до композитора на одному з його ювілеїв:

Ти учень Лисенка,
ти України син,
Але зрідні тобі
і мужній Бородин,
І глибокий Чайковського,
і світлий сум Шопена.
А скільки юнаків ти
вириядив у путь!
Як радує тебе,
що навкруги ростуть
Твої соратники,
як памоподь зелена.

Анатолій ТУРКЕНЯ

Серед крилатих каштанів, білокорих беріз, пірамідальних тополь і розлогих яблунь привільно розкинулось мальовниче село Іржавець Ічнянського району на Чернігівщині. В'ється асфальтова стрічка до ошатного одноповерхового будинку, на якому прикріплена меморіальна дошка з написом: "У цьому будинку народився і жив з 1889 по 1924 рік видатний український композитор Л. М. Ревуцький". Поряд із будинком у бронзовій задумі і сам Левко Миколайович. Часом здається, що він ось-ось зійде з п'єдесталу і гостинно запросить завітати до його родинного гнізда.

— Наше господарство організувало усі ремонтно-реставраційні роботи цього будинку, — пояснює Іржавецький сільський голова Павло Киричок. — А виконати такий обсяг робіт було, я вам скажу, ой-ой як важко. Адже будинок мав прибрати вигляду, властивому йому в ту пору, коли тут мешкали Ревуцькі. Відтак довелося нам їздити в архіви Києва, Чернігова, Ніжина, звертатися до самовидців, радитися з рідними композитора. Та й з коштами було сутужно... Але, попри все, викрутились. Насамперед, я хочу сказати вдячне слово на адресу нашого дорогого земляка-іржавця Івана Салія, котрий двоповерхову середню школу імені Левка Ревуцького допомагав будувати. Свої кошти у фонд музею перерахували також народні депутати Дмитро Гнатюк і Борис Олійник, Український фонд культури, Чернігівська обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

— **Справді, по-святковому пройшло відкриття пам'ятника й меморіального музею-садиби Левка Рудницького, на якому мені поталанило побувати. Незабутні враження залишилися, пане-добродію.**

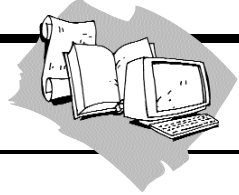
— Це було 15-го липня 1989-го. Музеєм опікується Іван Ількович Дейнеко — старший науковий співробітник, надзвичайної працьовитості людина. Наповнює музей новими відкриттями. Долають всі труднощі лише одержимі любов'ю до музейної справи люди. Ті, хто ладен світ за очі податися в пошуках потрібної знахідки, а знайшовши, пережити незрівнянне відчуття щастя. А також гордість від того, що віднайдено, врятовано від забуття, а то й знищення цінний витвір. Усе мовлене стосується особливої категорії людей, таких, як наш вельмишановний Іван Ількович. А ось і він — за робочим столом, що притулившись поруч з фортепіано, яким колись користувався великий композитор.

— Оце фортепіано подарували

родної пісенності. Упродовж всього життя Левко неодноразово повертався до неї, переробляючи її та вдосконалюючи. Свою композиторську діяльність він залюбки поєднував із педагогічною.

Після визволення України від фашистів Левко Ревуцький повертається в Київ з Ташкента і стає головою Спілки композиторів України. У повоєнний період створює низку творів, які примножили його славу. Разом з Борисом Лятошинським і Максимом Рильським здійснив редакцію незавершеної опери Миколи Лисенка "Тарас Бульба". Ця великомасштабна робота стала значним внеском митців у скарбницю національної культури.

Він здійснив понад 120 обробок, сольних і хорових. Робота над ними

Минає перший рік третього тисячоліття... Яким він був для українців? Що вдалося здійснити, а де маємо прогалини? Як жити і працювати далі? Чому так погіршилася ситуація із основою духовного життя народу — із державною

У кожного українця виникає запитання: де українські товари? Де українська освіта й наука? Де наша культура? І таких запитань — сотні! То куди ж ми йдемо?! Де наша перспектива?

Виходить-таки, що ми на своїй землі, у своїй державі утиснуті, пригноблені, на других ролях. І це буде доти, доки ми, всі українці, не скажемо: досить нас дурили! Це "досить!" має бути сказане на виборах. Лише українські патріоти можуть впоратись із цим, а "Просвіта" тут грає першу скрипку.

В ухвалі, яка була прийнята одностайно, визначено чітко, що "Просвіта", спільно з іншими національно-державницькими силами буде твердо й послідовно, принципово і наступально захищати права українського народу, свою землю, свою мову, свою культуру, своє життя від усіх ворогів та недругів, яких розплодилося на нашій землі. Маємо очиститися від цієї скверни — страшного духовного бруду. Маємо всі пам'ятати, що Землю, життя і мову людині дав Бог. Хто виступає проти цих заповідей, той виступає проти Бога.

Упродовж понад 300 літ проти українців застосовувалися найжорстокіші методи винатодовлення. Одних заборон та указів проти української мови було понад 300, жажливі голодо-

ПРОСВІТЯНСЬКА РАДА

мовою? Ці та інші непрості питання розглядалися на сесії Головної ради ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка 21 грудня ц. р.

Підсумки роботи "Просвіти" за цей рік та завдання, які стоять перед просвітними в 2002 р., викладені у виступі Голови "Просвіти" Павла Мовчана, налаштували членів Ради "Просвіти" на вимогливий тон. Виступили майже всі голови обласних "Просвіт". Промовці відзначали, що в мовно-духовній сфері проблем навіть побільшало. Українська мова — як державна — так і не посіла належного місця в політичному й духовному житті. Основна причина такого становища криється в анемічності влади, духовній глухоті найвищих її ешелонів. Саме невизначеність, байдужість урядовців призвели до того, що ділове вживання української мови у всіх регіонах України знизлося до критичної межі. Особливо небезпечно засилля в інформаційній сфері: зросійщення, дебілізація суспільства триває.

Щодня ранкові огляди преси по радіо рекомендують радіослухачам України, щоб вони читали та аналізували чужомовні "Аргументи і факти", "Сьогодні" тощо, а української преси не знайдеш на прилавках кіосків. Кругом вишкіряють зуби "Кієвські ведомості", "Столічкі", "Комсомольская правда в Украине", "Известия" тощо.

Вища школа, спорт, комерція послугуються переважно російською мовою. Маємо безліч фактів, коли державне чиновництво свідомо, на наших очах, систематично порушує ст. 10 Конституції України та ухвалу Конституційного Суду України. І за це ніхто не відповідає, наче нікому до того немає ніякого діла.

Український патріотизм, що має бути присутнім скрізь в усьому, як складова і невід'ємна частина життя кожної людини, у владців переважно відсутній.

Саме внаслідок цього у суспільстві тривають процеси бродіння та гниття. Адже саме через невизначеність влади у стратегічних духовних орієнтирах, насамперед мовного будівництва, і загострюється криза.

МОЛОДЬ ВИБИРАЄ МАЙБУТНЄ

22 грудня у Київському міському Будинку вчителя відбулась установча конференція Всеукраїнської молодіжної громадської організації "Молода Просвіта". Делегати з 18 областей України обговорили та затвердили статут, обрали керівні органи. Головою Всеукраїнської молодіжної громадської організації "Молода Просвіта" обрано випускника Київського Національного університету культури і мистецтв Віталія Мороза. До складу правління увійшли: Олег Дрегалю — голова Київської крайової громадської організації "Молода Просвіта", Аліна Шпак — голова Волинської обласної молодіжної громадської організації "Молода Просвіта", Леся Непійко — голова ревізійної комісії Вінницької "Молодої Просвіти", Лілія Гостюк — голова Чернівецької обласної молодіжної громадської організації "Молода Просвіта". Головою ревізійної комісії обрано Володимира Бубиря, члена правління Київської крайової громадської організації "Молода Просвіта".

У статуті, затверджені конференцією, записано:

"Всеукраїнська молодіжна громадська організація "Молода Просвіта" (далі — "МП") є неприбутковою всеукраїнською молодіжною громадською організацією, об'єднанням грома-

дари, репресії, насильство і т. д. І де воно поділяється? А ми, українці є, були і будемо!

Де подівся ініціатор чотирьох жажлих законопроектів у Парламенті про надання російській мові статусу офіційної в Україні п. Медведчук?.. Так сталося, що 13 грудня Верховна Рада України увільнила його від обов'язків першого заступника Голови. І так буде з кожним: хто замахнеться мечем на Бога, на його дар — мову, той від того меча загине.

З нами Бог і Україна. Українцям потрібно дружно підтримати на виборах блок "Наша Україна", очолюваний В. Ющенком, сформувати більшість у Парламенті і дати зелене світло українській Україні, — щоб у своїй хаті була своя правда, і сила, і воля, як і заповідав Тарас Шевченко.

На сесії докладно обговорено роль і місце "Просвіти" у блоці "Наша Україна". Гострій критиці піддавалася діяльність блоку за млявість та лінівство в розгортанні роботи штабів "Нашої України" у регіонах, кадрові прорахунки. Про це з болем говорили керівники обласних "Просвіт" з Вінниці, Донецька, Чернігова, Криму, Луганська.

Маючи великий інтелектуальний потенціал, організаційний ресурс, достатню кількість ЗМІ, ми не можемо погодитися на роль гумусу в блоці. Та щоб досягти успіху — варто залишити при собі амбіції, партійну сверблячку, пиху, переступити через оте зло заради загальної справи, заради України.

На сесії прийнято відповідну угоду.

Із вірою і надією вступають просвітяни України в Новий 2002 рік. Хай нам щастить!

Микола НЕСТЕРЧУК,
відповідальний секретар ВУТ "Просвіта"
ім. Т. Шевченка

•

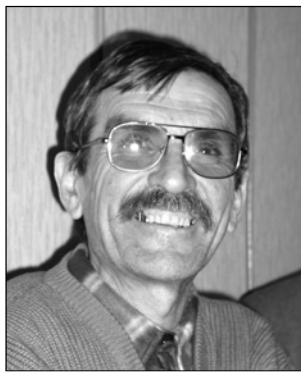
АНКЕТА

1. Які події 2001 року в житті вашої обласної "Просвіти" вважаєте найважливішими?

2. Ваше бачення роботи "Просвіти" в наступному, 2002 році?

3. Який він, просвітянин третього тисячоліття?

4. Якби Ви могли змінити світ на краще (через просвітнянську роботу), до яких би заходів удалися?

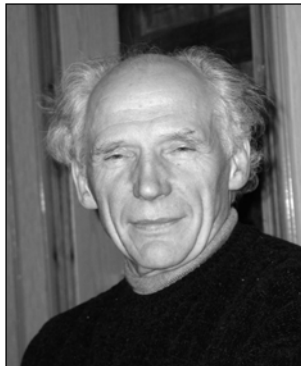
Микола ХОМАНДЮК, заступник голови Кіровоградського обласного об'єднання "Просвіта".

1. Серед подій, які відбулися, вважаю значимими заходи, проведені спільно з іншими громадськими організаціями: вечори пам'яті Ю. Липи, Героїв Крут, річниці перепоховання Т. Г. Шевченка в Кіровограді та Світловодську; проведення науково-практичної конференції "Маловідомі сторінки історії Центральної України періоду 1917–1922 рр."; створення телевізійного фільму "Незгасимий огонь Холодного Яру"; мандрівні табори "Молодої Просвіти".

2. В активізації роботи на місцях — один з основних чинників подальшого просвітнянського поступу. Геть "совковий" формалізм. "Просвіта" — не кузня бюрократів.

3. Набагато молодший і рішучіший. Бо від того, хто і яким буде керманич, залежатиме просвітнянське завтра.

4. Дров не ламав би, але наполегливо викорчовував би байдужність. Служіння благородній меті — не терпить суетності буття.

Віктор КОСЯЧЕНКО, доцент Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича.

1. Створення обласного об'єднання "Молодої Просвіти" (засновники — Вінницьке районне об'єднання, об'єднання Чернівецького національного університету, Чернівецьке міське об'єднання; створення громадського об'єднання "Україні — Українську Помісну Православну Церкву".

2. Поширення і зміцнення осередків та районних об'єднань. Забезпечити регулярну періодичність молодіжних просвітнянських часописів для дітей і родини "Українська ластівка".

3. Молодий літами, молодий духом, національно свідомий, суспільно активний будівник державно незалежної України.

4. Добився б, щоб кожний українець був просвітянином.

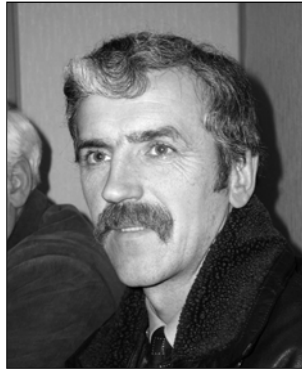
Володимир ЗАРЕМБА, письменник, голова Січеславської "Просвіти".

1. Виділення міськвиконкомом за зверненням Голови ВУТ "Просвіта" Павла Мовчана гарного приміщення відкриття мистецької галереї.

2. Більше просвіти у "Просвіті". Робота з дітьми і юнацтвом.

3. Одержимий, інтелігент, толерантний.

4. Тяжка, тривала просвітнянська праця.

Іван МОЗГОВИЙ, доктор філософських наук, професор Української академії банківської справи (м. Суми).

1. Свято козацької слави (сіпський захід з українським козацтвом), конкурс знавців української мови (І місце зайняли представники області), участь у проведенні Всесвітнього форуму українців.

2. Повідна національно-патріотична організація, що докладає зусиль до формування духовного світу наших громадян. Тісно співпрацює з патріотичною владою (котра має стати такою), має свою розвинену мережу в найрізноманітніших колективах творчої інтелігенції.

3. Активний, ерудований, патріот, з власним комп'ютером, вишуканим мобільним телефоном, з широким доступом до мережі "Інтернет" та інших сучасних засобів інформації. Мало любити Україну, треба мати змогу демонструвати любов на практиці.

4. Якщо Словом світ створений, то я, спираючись на свої скромні можливості, спробував би словом вдосконалити його, аби кожен навчився любити іншого не менше, ніж себе.

Ігор КОВАЛЬ, голова Івано-Франківського обласного об'єднання "Просвіта".

1. Їх було дуже багато. Найприкметніші — зустрічі просвітянами Івано-Франківської області Святого Папи Римського в Києві та Львові; урочисте відзначення 80-річчя від народження короля Данила

Галицького на Святий Крипоский горі, щотижневі творчі звіти всіх вищих навчальних закладів в обласному Будинку "Просвіти".

2. Івано-Франківська обласна "Просвіта" зосередиться на архівальному завданні, яке визначатиме напрями суспільного розвитку України — виборах до Верховної Ради. Виграємо вибори — забезпечимо поступ духовності.

3. Вважаю, що принциповим завданням має бути омолодження "Просвіти" і повна модернізація її форм і методів роботи. Завоюємо молодість — забезпечимо перспективу організації.

4. Щоби змінити цей завжди гарний, а сьогодні трохи сірий світ, треба піднести роль лідера, роль інтелектуала, роль духовно багаті людини і показати його людності. Тільки яскраві особистості, віра в них народу зможуть просвітити сьогочасний день, "сірий як надгробна глина".

Іван КУЗЬМЮК, голова Рівненської "Просвіти".

1. Відкриття й освячення Свято-Покровського кафедрального собору в м. Рівному, святкування Покрови Пресвятої Богородиці, святкування 350-ї річниці Берестецької битви, видання коштом ВУТ "Просвіта" альманаху "Погорина".

2. Змагання за обрання кандидатів у депутати від виборчого блоку Віктора Ющенка "Наша Україна", перереєстрація членів Товариства. Змагання за створення Української Помісної Православної Церкви.

3. Молодий, життєрадісний і життєдайний, провідник священних заповітів Тараса Шевченка.

4. До створення економічного підґрунтя діяльності Товариства і з незалежних позицій проведення в житті ідей національного і культурного будівництва.

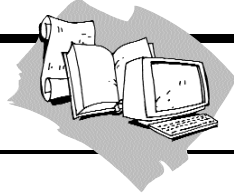
Олена ФЕЩЕНКО, нач. управління з питань внутрішньої політики ОДА, м. Черкаси.

1. Вшанування видатних людей краю; 9 березня, 10 березня, 22 травня; День національного прапора — 3 листопада.

2. Реалізація програми "Малі міста України"; відновити проведення свята рідної мови.

3. Активний, авторитетний, великий патріот.

4. Поширення знань про Україну, українців; вимагати від представників влади будувати Україну; відкрити в кожній області Народний дім.

Леонід ФІЛОНОВ, доцент ВДТУ, ведучий щотижневої телепрограми «Плин». Голова вінницького ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка.

1. Всеукраїнські і міжнародні науково-практичні конференції «Вінниччина — край козацької слави», «Росія чи НАТО — стратегія і перспективи», «Політичні репресії на Поділлі». Видруковано шість видань. Створено чотири відеофільми. Проведено 2 семінари для офіцерів ВПС. Створено «Молоду Просвіту», створено кредитну спілку «Крок».

2. Запланувати акцію, яка була б цікавою для молоді.

3. Сучасний інтелегент, який особисто діяльністю сприяє поширенню просвітнянських ідей.

4. Організував би і провів на високому професійному рівні актуальний захід духовного, історичного або мистецького змісту.

Віталій МАЦЬКО, голова Хмельницького обл. об'єднання товариства «Просвіта».

1. Підготовка до з'їзду «Просвіти». Перереєстрація членів громадського об'єднання. Зміцнення організаційних структур.

2. Посилення організаційних заходів щодо зміцнення авторитету товариства «Просвіта», зростання рядів.

3. Молодий, незаідеологізований, ініціативний.

4. Активне входження у структуру законодавчих і виконавчих органів влади. Робота з молоддю.

Володимир СЕМИСТЯГА — голова Луганського обласного об'єднання «Просвіти».

1. Підготовка і святкування 10-річчя держави, участь у роботі III Всесвітнього форуму українців, науково-практична конференція і заходи, присвячені 60-річчю від дня відновлення української державності у Львові (30 червня 1941 р.), спільні із Львівською «Просвітою» фольклорні експедиції.

2. ВУТ повинно бути актив-

но-наступальним — ведучою силою суспільства. Народ, згуртований на ідеях національних — невмирущий.

3. Ерудований, сміливий у виконанні своїх заходів, завбачливий, високоморальний, самовідданий, безкорисливий і т. п. Одним словом — Патріот до нестями, з великої літери, помножений на високі якості особистості.

4. Любов міняє світ. Якщо заходи виконуються з любов'ю до ближнього, то вони завжди вдалі і знайдуть підтримку. Але вчителька життя — це історія. Якщо не будемо забувати уроків минулого — все буде

Юрій КИСЕЛЬОВ, голова Луганського міського об'єднання ВУТ «Просвіта». Кандидат географічних наук.

1. Становлення об'єднання «на ноги» після багатьох років занепаду. Відновлення реєстраційного свідоцтва, банківського рахунку; встановлення Хреста на церкві Царя Христа Луганської парафії УГКЦ.

2. Розширення діяльності об'єднання через активнішу співпрацю з засобами масової інформації, відновлення обласної просвітнянської газети. Повернення українського обличчя містам Луганщини, насамперед обласному центру.

3. Спадкоємець найкращих традицій «Просвіти» 2-го тисячоліття, який спирається у своїй діяльності на правничу християнську духовність українського народу, водночас оволодіває новими досягненнями науки й техніки, використовуючи їх на добро України.

4. Постійне плекання власної та свого оточення української сутності. Власним прикладом поведінки в житті залучати нових людей до нашого

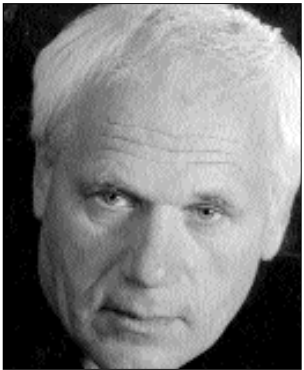
Марія ОЛІЙНИК, заступник голови Донецького ОО «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, кандидат фізико-математичних наук.

1. Проведення заходів по вшануванню пам'яті В. Стуса: відкрита меморіальна дошка на фасаді філологічного факультету Донецького національного університету, де з 1954 року навчався В. Стус, проведено II Всеукраїнську конференцію «Творчість Василя Стуса в контексті світової літератури» 20—21 вересня, Донецьким обласним академічним музично-драматичним театром здійснено літературну композицію за творами В. Стуса «Побачення у часі», надано ім'я В. Стуса першій в м. Донецьку Українській гімназії, закуплено 1070 примірників книги Василя Стуса «Листи до си-

на». Проведено II Всеукраїнський конкурс української пісні, танцю, образотворчого мистецтва «Джерело талантів» ім. Т. Шевченка.

2. Треба спрямувати діяльність «Просвіти» на регіони. Робити виїзні засідання Правління, ради в областях. Це стимулюватиме підтримку «Просвіти» в регіонах.

3. Сміливий, безстрашний,

Пітер Анто́ненко, освічений, впертий.

Петро АНТОНЕНКО, редактор Всеукраїнської газети «Сіверщина», м. Чернігів.

1. Видання кількох книг у «Просвіті»; проведення циклу просвітнянських вечорів; створення сторінки газети «Сіверщина» в Інтернеті; здійснення програми правового захисту вчителів.

2. Проведення агітаційних просвітнянських заходів; зміцнення просвітнянських газет; книговидання і поширення книг.

3. Люди, небайдужі до громадської діяльності. Інтелекти, авторитетні люди.

4. Якомога частіше бувати

Ярослав ПІТКО, голова Львівського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта».

Основну діяльність Львівська «Просвіта» спрямувала на розвиток духовності, розвиток і утвердження української мови. Товариством проведено ряд акцій і зокрема — «Мова — твого життя основа», основним елементом якої є конкурс плакатів серед студентів ВЗО.

Виходячи з існуючої в Україні проблеми друкування української книги (високі податки, а звідси висока ціна, відсутність системи книгорозповсюдження), на базі «Просвіти» Франківського району м. Львова 8 грудня 2001 року відкритий Центр української книги для роздрібно-і гуртової торгівлі, здатний забезпечити українською книжкою всі книжкові магазини області, а також надавати послуги за межами області. У Львові відкрито читальню (магазин-читальню) та 2 книжкові кіоски. Завдання на найближчий час — розширити мережу книгарень у всіх районах області.

«Просвіта» взяла участь у Форумі видавців, який відбувся у вересні 2001 р.

Проведено молодіжний фестиваль духовної пісні «Пісня серця». III Всеукраїнський дитячо-юнацький фестиваль української патріотичної пісні «Сурми звияти», в якому на різних етапах узяли участь понад 10 тисяч молодих людей.

Відновлено відзначення Дня Героїв. Це спільна масова акція молоді та ветеранів виз-

вольних змагань.

«Просвітою» проводиться кінотеатр. Однією з тем є висвітлення героїчної боротьби українського народу в 40—50-х роках XX ст. з демонструванням фільму режисера Олеси Янчука «Нескорений» про легендарного командира УПА Романа Шухевича. «Просвіта» викупила копію фільму та ліцензію на право його демонстрування. Фільм переглянули вже близько 15 тис. людей різного віку, особливо молоді.

Без зв'язку поколінь, знання родових коренів не можна усвідомити себе як націю. Одним із важливих напрямків є організація дослідницької роботи в межах щорічних конкурсів «Пізнай свій край», який завершився в цьому році підсумковою конференцією.

У даний час на базі кінотеатру ім. Т. Шевченка (переданому «Просвіті») створюється культурно-просвітницький центр. Інформаційний напрям Львівського обласного товариства «Просвіта» забезпечується через оновлену газету «Просвіта» та сторінку в Інтернеті. Видається молодіжний журнал «Торба», дитяча газета, серія брошур «Просвіти» за напрямками діяльності товариства.

2. Найголовніше завдання в наступному 2002 році — зміцнення та розширення діяльності первинних осередків та районних (міських) організацій «Просвіти»; створення власної видавничої бази; завершення створення культурно-просвітницького центру.

3. Розширення інформаційного простору «Просвіти» і збільшення тиражу видань «Просвіти». Запровадження телерадіопередач, видання районних газет, розширення сто-

Анатолій КІНДРАТЕНКО, голова Харківського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта», доктор фізико-математичних наук, професор.

1. Перехід у нове приміщення; погроза з боку управління юстиції закрити наш рахунок та конфіскувати майно за передрук у газеті «Джерельце» однієї фрази з роботи Номиса «Українські приповідки», що була перевидана видавництвом «Либідь» 1993 р. і рекомендована Міністерством освіти України як навчальний посібник для студентів.

2. Менше слів, а більше справ. Активніше працювати для наведення хохлів-малоросів в українців, а космополітів-безбачків («тутейших») — в українських націоналістів.

Василь ЧЕПУРНИЙ, голова чернігівської обласної «Просвіти». Редактор облас-

ної газети «Просвіта».

1. Продовження щотижневого випуску трьох обласних газет — «Сіверщини», «Просвіти», «Білої хати». Бо багато є таких, що починають, але на тому і вицахають. З подій відзначу — створення осередку в Славутичі, відкриття передачі «О, слово рідне!» на обласному ТБ, вихід книги п. Антоненка «Свіча».

2. Творення українського інформаційного простору — головне. Наша сила — в слові. Але тільки тоді, коли слово стає ділом, а не викликанням вітру.

3. Знає Україну верби, калини і золотої гречки, але будє Україну сучасну, яка має стати окремишньою частиною глобалізованого світу. Може заспівати хоча б 100 народних пісень, але і «на ти» з комп'ютерним світом.

4. Донести до кожної хати українське слово через книгу, пресу, ТБ, радіо. Інтернет і постійний заслін слову та образу чужинецької пропаганди аморального штибу.

Василь ТИМЧИНА, заступник голови Запорізького ОО ВУТ «Просвіта», голова Запорізького ОО КУН.

1. Відзначення дня незалежності України, вперше влада брала в ній «участь» на рівні зав. відділом з гуманітарних питань; випуск просвітнянської газети «Дніпрові пороги»; домоглися в суді м. Запоріжжя відміни рішення міськради про державний статус російської мови.

2. Необхідно якнайбільше залучити просвітнян до виборчої кампанії. Добитися від місцевої влади забезпечити всі просвітнянські організації постійними приміщеннями. Необхідно налагодити видавничу діяльність, забезпечити її фінансово. Необхідно добитися створення просвітнянських осередків у всіх районах області.

3. Кожний просвітнянин повинен бути перш за все свідомим українцем, освіченим у професійному відношенні. Завжди бути готовим відповісти на всі питання щодо захисту української мови, культури і т. інше.

4. Перш за все привести до влади України українських патріотів через вибори до всіх Рад; замінити директорів шкіл на українців-патріотів, в іншому випадку виховання наших дітей-внуків не зможе досягнути цілей, які заплановані «Просвітою».

Микита ТКАЧЕНКО, член «Молодої Просвіти», м. Січеслав.

1. Події всі значні, аби бу-

ло більше реальних подій.

2. Працювати ще більше, ще краще! ДІЯТИ!

3. Молодий, освічений, український, дієвий.

4. Просвітяти!

Микола ГУК, Севастополь, капітан 2 рангу.

1. Відкриття української церкви ім. Святого Апостола Андрія Первозванного; видання книг: В. Кравченко — «Український Севастополь», Д. Вітюк — «Кремінний томагавк», В. Забігай — «Зустріч з Україною»; пікетування міськкадміністрації і міськради щодо намагання шовіністів встановити пам'ятник Сталіну. Ми перемогли.

2. Через просвітнянську пресу, книгу, фестивалі, і т. д. доходить до кожного українця і будити в ньому українську душу.

3. Свідомий українець — націоналіст, який не дає спуску ворогам України, ледацюгам малоросам і хохлам.

4. Закрив би всі ворожі газети і телевізійні канали в Україні — мізки українців тільки просвітліли б від цього.

Сергій САВЧЕНКО, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, кандидат фізико-математичних наук.

1. Створення комітету по відкриттю шкіл з українською мовою викладання. Проведення низки «круглих столів» з проблем українського шкільництва.

2. Продовження роботи по створенню шкіл та класів з українською мовою викладання. Інформаційно-агітаційна робота серед населення по створенню шкіл з українською мовою викладання. Поширення організацій «Просвіти».

3. Патріотичний, професійний, енергійний і переконливий у справах і словах.

4. Довести до кожного школяра справжню, правдиву історію України, правду про досягнення українських вчених — математиків, істориків, фізиків та інших.

САРМА ЗВУЧИТЬ, ЯК СУРМА...

Пам'яті Миколи Сарми-Соколовського

Це ім'я стало мені відоме у вісімдесяти роки двадцятого століття. Відшукуючи портрети бандуристів, аби проілюструвати задуману збірку віршів "Гомери України", знайшов і світлинку із зображенням кобзаря, художника, діяча національно-визвольного руху Миколи Сарми-Соколовського. На тій світлинці він молодий красень, у вишиванці, з бандурою в руках. На жаль, не довелося мені почути його гри та співу, але цю прогалину заповнили численні вірші розмаїтих ритмів, добре віднайденій звукопис рідної, пісенної мови. Мелодійність, розкутість, вільність віршованої мови, поєднані зі свіжістю думки, логічна послідовність викладу змісту — все приваблювало, збагачувало уявний образ людини поважного віку.

Чимало інтимних, глибоко ліричних віршів, та переважна більшість тих, що потрапляли до мого зору, високопатріотичного звучання, і при такому знайомстві з віршами раптово з'явилася думка: "Сарма звучить, як сурма! Слово Сарми — закличне, сурма теж хіба не кличе до наступу, до дії, до перемоги?"

Виникло бажання обов'язково привітати його з днем народження, з високою датою. Стало відомо, що його спіткала важка недуга. Про це і він сам повідомляв у листі, котрого продиктував своїй дружині Варварі Степанівні, а вона й надіслала мені.

Сумно стає від багатьох віршів. От хоча б і такого:

*Перед кожним моїм бажанням
зачинені двері.
Щоб, нарешті, відчинилися —
треба довго в них стукати.*

*Та є в мене такі бажання,
перед якими двері
аніколи не відчиняться,
бо я вже втратив силу
стукати в них.*

19 травня 2000 року Україна відзначала 90-річчя з дня народження свого славного сина. І перед ним, ніби в калейдоскопі, миготіли епізоди власного життя, як рядки автобіографії:

*...три втечі з-під конвою,
два роки партизанки,
пастка оперативників МГБ,
трибунал,
п'ятнадцять днів смертної камери,
із заміною розстрілу
на двадцять п'ять років
північних концтаборів,
де я з попереднім ув'язненням
відбув сімнадцять років.
Як наслідок мого давноминулого,
мене мучить кашель:
щоб викашляти колючий дріт,
я б'ю себе кулаком у груди,
аж мені черепом відпльовують:
Карелія, Інта, Мордовія.*

Після мого вітання почалося і листування. Отримую від нього одну за одною книжки: "Коріння пам'яті" (1997 р.), "Дорогою жнив" (2000 р.), "Моя причетність до ОУН" (Видання журналу "Самостійна Україна", Київ — Торонто).

Я теж надіслав йому книжку, а незабаром і вірша, присвяченого йому. Він охоче відповідав мені і була відчутна радість, що з'явився ще один адресат у нього, адже він важко хворий і не має живого зв'язку з людьми, прикутий до ліжка... А перекинутися словом, то вже ніби зустріч, хоча й не тривала.

Ці кілька листів передають його стан. Хай же познайомиться з ними й читач.

"Дорогий друже Олексю, здоров, славний!"

Оскільки ти козак, то я Тебе по-батькові не величаю, хоч і поважаю дуже, як відомого поета України. Ти напевне колись мав розкішного чуба, від якого залишилася половина біля лівого вуха, яка виглядає сивим крилом. Ти увесь час намагаєшся сиве крило накинати на лисину, однак Ти далеко летиш і сягнув аж до журналу "Визвольний шлях", що видається в далекому Лондоні

(справді, два вірші були там передруковані з українських видань. — О. Ю.). Твої вірші воістину досконалі. "Визвольний шлях" охоче друкує і мої вірші теж. Друкую й новели. Якщо Тобі не довелося прочитати мою новелу, постарайся прочитати. Вона називається "Пролог". Ти у листі назвав мене Гомером, але я ще Гомер тільки до половини, бо ще трохи бачу. Все одно цього листа друкує моя дружина. Я, як переконаний націоналіст та багаторічний в'язень советської імперії, довго був підопальним каральної цензури і лише зараз я дихаю вільно і навіть 23 травня цього року мені вручено диплом лауреата премії Фонду ім. Т. Шевченка. А це значить — я переміг, але моя радість у сумі з гіркотою: вже п'ять років, як я паралізований і моя бандура п'ять років німує на стіні, наче та шпаківня-пустка. Я кобзарство започаткував ще у Миргороді з 1927 року від кобзаря Івана Максимовича Яроша, який хлопчаком був поводитирем у Михайла Кравченка. А вже юнаком став кобзарем. У 1930 році за мою причетність до підпільної організації СУМ мене було засуджено на п'ять років Соловецьких таборів, що були розташовані в лісах Карелії. Покарання я відбував на Парандовському тракті, де сам собі зробив бандуру і розважав співом та грою бідних невольників. І вже тоді я знав думу про Мазепу. Пізніше, коли вже збудувався Біломорський канал, я сфотографувався в селі Шижня. Світлина збереглася, датована 1932 роком. Це було дуже давно. Карелія наче наснилася мені. А в 1997 році фундація ім. Олега Ольжича видала мою книжку поезій "Коріння пам'яті", і я тобі, як побратимові, надсилаю це "Коріння", як часточку свого серця. Якщо Ти цікавишся історією кобзарства, то звертайся до мене. Я дуже багато кобзарів знав і Тобі охоче розповім. Бажаю Тобі, друже, міцного здоров'я. Коли одержиш книжку "Коріння", телефонуй: 2-29-43. З Тобою говоритиме моя дружина, яка тебе вітає, як нашого спільного друга.

Молитовно Твій о. Микола Сарма-Соколовський.

Красно дякую за вітання з ювілеєм. Для мене була вельми приємна несподіванка. 30.6.2000 р."

Книжка справила на мене добре враження і свої думки я висловив у листі до нього. Ось частинка з листа.

"Прочитав Вашу книгу, переживав побратньому Вашу Голготу. Слава Богу, що Ви розповіли поетично, схвилювано про своє життя-буття, затаврували нелюдів, катів нашого народу. Ваші короткі вірші, наче влучні кулі..."

Надсилаю свою книжку "Гомери України". Ваше життя викликає в мене багато думок, поруч з Вами в моїй уяві проходить велика галерея справжніх синів України, борців за її Волю. Уклоняюсь їх пам'яті і Вам.

Бажаю, щоб завжди було з Вами оте почуття, передане у віршах "Постукаю серцем у браму", хай переважає настрій, який огорнув і мене:

*Любов — це коли хочеться
дивитись і дивитись,
слухати і
відчувати й відчувати...*

(Лист від 17. VII. 2000 р.)

Сарма-Соколовський, закоханий у поезію Павла Тичини, Володимира Сосюри, знайомиться навіть в останні свої літа з поетичними новинками, і до своїх віршів, як епіграфи, бере рядки наших класиків. Із вірша Сосюри, за своїм настроєм, ставить слова "Такий я ніжний, такий тривожний", або з Тичини "Надо мною, підо мною горять світи"... Слова Олександра Олеся "Сміються, плачуть солов'ї" викликали в нього такі рядки:

*Я завше вірив у свободу,
А нині маємо її,
І знов сміються солов'ї
І б'ють піснями в груди, —
Любімо ж Україну всі,
бо другої не буде.*

І сина Олеся — Олега Ольжича — шаює не лише як діяча визвольної боротьби за Україну, а й за його поезію. Йому не давало спокою забруднення нашої мови, засилля низькопробної літератури типу "руський мат", порнографії. Він любить образотворче мистецтво і навіть у нестерпній ситуації, під арештом, йому мріється:

*...бачу диво:
вже хата біла, а не мур,
квітнуть квіти Катерини Білокур.
а з нею — моя півонія кривава.*

В одному листі він висловлює своє бажання розповісти мені про багатьох кобзарів, яких він знав, але так і не пощастило скористатися його обізнаністю в кобзарстві.

Навіть у тяжкий час недуги його не покидала думка про долю рідного краю:

*Мені болить і нині Україна:
яку ж її покину по собі?!*
Рожевих мрій розпалась павутина —
нам далі нидіти в журбі.
А все одна у нас халепка,
колись про неї написав Мазепа:
"Всі покою щиро прагнуть,
А не в еден гуж тягнуть:
Той направо, той наліво,
А всі — браття, то-то диво!"

Я надіслав свою збірку "Пізня осінь". Отримую відповідь:

"Дорогий друже Олексю, здоров, славний поете України! Я прещиро вдячний Тобі за чудовий вірш, присвячений мені, і дякую за книжку "Пізня осінь", але прочитати її моя Варя ще всю не встигла. Вона друкує все, що я диктую: на кінцевій зупинці намагаюся якнайбільше зробити. Та на заваді моя сліпота. Ти, Олексю, мене тишиш своєю справжньою дружбою.

Фундація ім. Олега Ольжича запланувала видати книжку моїх тридцяти новел. Я чекав нетерпляче її виходу в світ, бо мене страшило політична ситуація "доктрини" Президента. Лише покладаюся на Бога.

Друже Олексю, обов'язково надішли мені адресу Спілки кобзарів з індексом та прізвищем голови Спілки. Вже авансую Тебе широко вдячністю. Тебе вітає моя дружина. І дай Боже, щоб лист цей не був останній, бо стан мого здоров'я вельми хисткий. Однак міцно обіймаю Тебе, мій хороший друже. Зичу Тобі всіх гараздів і швидкого одужання після операції. Молитовно Твій Микола Сарма-Соколовський.

13. V. 2001 р."

Час іде. Від Миколи Мірошніченка довідаюся про погіршення стану здоров'я патріота-кобзаря. Та ось таки знову отримую листа.

"Дорогий друже Олексю, здоров, славний поете!"

Я давно тебе бачив, однак ясно пам'ятаю, не тільки Твого сивого чуба, подібного до крила. І пам'ятаю Твої рахманні очі, повні творчої мислі. (Певне ж таки, ми бачились у Дмитра Паламарчука в Ірпені, але то

така давня зустріч та й занадто коротка, що я не можу, хоч туманно, пригадати її... Запитати ж Паламарчука теж не можу, бо його кілька літ як провели в найдовшу дорогу. — О. Ю.) Мислю і я, навіть спілюючи і щось пишу. Надсилаю тобі мій скромний поетичний дорожок, збережи його, як пам'ять про мученика-поета. А я Тебе, друже, пам'ятаю і на тому світі. А що є Бог, так свідчить поява на Україні Папи Римського, як гостя, Найсвятішої особи, перед якою навіть схилився наш Президент Кучма, який у політичній боротьбі виграв, не зважаючи на Москву. Багатьом політикам варто переглянути своє ставлення до Кучми. Я вірю, що у майбутніх президентських виборах виграє Віктор Ющенко. За нього може проголосувати багато українців. Допоможи пану Віктору і нам усім, Милосердний Боже! А тобі, друже, я і моя дружина бажаємо міцного здоров'я та всіх гараздів!

Молитовно Твій
о. Микола Сарма-Соколовський.
29.6.2001 р."
До конверта вложено вірші.

Микола Сарма-Соколовський

ЗА ПІЗНЬОЇ ОСЕНІ

*Нев'янучому співцеві
української поезії Олексі Ющенкові*

*Мряка у небі і на землі.
У ній криється село
в непорушній тиші.
Одлетіли останні журавлі,
однак лишилися тепло
Твоїх гоїних віршів.*

29. 6. 2001 р.

І насамкінець:

МОЯ СКАРГА

*"І кропилом будем, бра-
те,
нову хату вимітати".
Т. Шевченко*

*Ще немає України,
Маємо лиш назву.
І з духовної руїни
вийдемо не зразу.
Біда наша знов і знову
Здається марою:
Занедбали рідну мову,
цвєнькаєм чужою.
В церквах наших жпєпастирі —
носії омани,
Молитви їх не пластирі —
сінь в Господні рани.
А отара як отара,
їй би тільки ризи
та високі митри:
ошукані руколизи
патріархом хитрим
всєнької Росії
другим Олексієм.
Час до праці, брати, стати,
щоб робилось діло —
вимітаймо нашу хату
московським кропилом!
2001 р."*

На цьому й закінчилося наше листування.

Невдовзі земля Новоселиці, як називав кобзар місто Новомосковськ, а область Січеславською, прийняла славного сина у вічні обійми...

Виконую кобзареве прохання — аби зберігся його останній подих у останньому вірші, закінчую ним цю оповідь, та додаю ще її кількома рядками вірша, присвяченого йому:

*Я кобзи Вашої вчуваю гру:
То серце обізвалося грозиво,
То Ваша обізвалася душа,
І "САРМА" вже звучить,
як "СУРМА" — слово, —
Воно до мене в гості вируша.
То ж Ваше слово визріле, пророче,
На крилах соколиних доліта,
І вірю я — побачать Ваші очі,
Як розцвіте Вкраїна золота,
Омріяна,
нескорена,
жадана,
Спаливши віковічні горе, лжу,
І скаже: — Слово Сарми полум'яне
На довіг літа людям збережу!*

КОЛО-ЧАКРА, ЧАКРАДЕВ, КОЛОДІЙ

КОЛОДІЙ І ХОЛІ — СВЯТО УКРАЇНСЬКЕ, СВЯТО ІНДІЙСЬКЕ

Серед українських свят, які дішли до нас із сивої давнини, є і трохи призабутий *Колодїй*, відзначаючий упродовж тижня навесні, коли стрічаються весна і зима. Що засвідчує зв'язок свята з Сонцем, бо колісницю Сонця в індійській міфології мчить семерик коней, які символізують дні тижня.

Свято багате на обрядові дії. Першого дня відзначають народина Колодія. Кладуть на стіл полінець і сповивають його — отже, Колодїй народився. Тричі обходять довкола столу, славлячи Колодія, Сонце й Весну, потім сідають за стіл: "Пошануймо, люди добрі, наше Сонечко весняне, яке прибуло до нас в образі Колодія". На столі обрядові напої та наїдки. Літніх, недужих і дітей причащають "Колодїєвими напоями" з цілющих трав, що їх радять пити особливо кволим. Колодїєві напої підносять ще й сварливим та заздрисим (УНМ, 322 — 327).

Колодїй — понеділок сирного тижня, коли справляють *колодку*. *Колодка* тут — полінець: цього дня заміжні жінки прив'язують його до ноги нежонатого парубка. І той мусить *волочити колодку*, поки не відкупиться. *Справляти колодія* — випивати на викуп за *колодку*. А *віддавати колодку* — звичай, коли на Пасху дічина христосується з парубком і дає йому писанку. За це хлопець має *найняти танець* — замовити музику до танцю.

Колодка — і замок (взяти в *колодки* — замкнути). Що цілком прикладається до заповненого злими зимовими силами Сонця. В'язницю треба одімкнути, щоб сонце вийшло, народилося. *Вбиватися в колодки* — набиратися сили.

Колодїй, сирний тиждень і масляна взаємопов'язані й мають чимало спільного з Холі, індійським святом весни, яке завершує холодний сезон і пов'язується з сонячним богом Вішну — Всевишнім. І для Колодія, і для Холі характерні ритуали, пов'язані з магією родючості: їх, як на дослідників, індоарії принесли з місць свого попереднього проживання, тобто і з України. Обрядово-магічні дії дійства на весняне рівнодення близькі до пасхальної обрядовості, що сходиться до язичницьких часів — вона перейшла до пасхальної обрядовості слов'янських народів, серед них і українців.

Колодїй причетний до весняного рівнодення і відзначається в лютому. Холі теж пов'язане з весняним рівноденням і відзначається в місяці пхальгун (лютий-березень за індійським місячним календарем, відлік днів — із середини місяця).

Первісний звичай фарбувати курячі яйця трансформувалося в обливання на Холі один одного розчиненими фарбами, особливо червоною. І в слов'ян, і в індійців червоний колір пов'язаний із родючістю, снагою (барва воїнського стану — червона). На масляну в деяких слов'янських ареалах возять жердину з колесом, яке весь час крутять. А на Холі танцюють довкола жердини з колесом угорі (символом Сонця) і крутять його мотузками.

У Колодїї відчутні сліди матриархату. Це суто жіноче свято — на ньому верховодять жінки. А на Холі дічина або жінка може залишатися до будь-якого хлопця чи чоловіка. Може навіть безкарно лупцювати його, якщо той не сприймає її заливання.

На Колодія жінки та чоловіки бенкетують і співають сороміцьких пісень. І тільки на Холі можна вживати алкогольні напої й співати подібних пісень. В оселях, на сходках і навіть у храмах декламуються еротичні уривки з "Багавати-пурани" — твору про життя Крішні.

Інша назва Колодія — *Сирний*

тиждень. Навколо "колодки" на столі розставляють вареники з сиром, масло, сметану, яйця й горілку. Для свят Крішніного кола неодмінні молочні продукти, надто кисле молоко, з яким пов'язаний навіть особливий обряд. Сам Крішна — пастух, зріс серед пастухів. Існує безліч оповідей про те, як малий Крішна цупив у пастушок сир, масло, сметану й молоко.

На Колодія танцюють колові танці. А на Холі дівчата й заміжні жінки імітують хороводи юних пастушок навколо Крішні. А Крішна в Індії — бог насамперед жінок.

На Колодія жінки випивають у корчмі на виручені за "колодку" гроші. На Холі гурти ходять по селу з піснями й танцями, а зароблене йде на колективне частвування.

Крішна-дитина

Особливість Колодія — соціальна рівність. Тут не важить, багатий ти чи бідний, вищий стану чи нижчого. Те саме маємо і в Холі, найдемократичнішому з усіх індійських свят — на ньому всі рівні. З чого висновують, що свято надзвичайно давнє.

На Колодія навіть перевсварені забувають взаємні образи й мирно відзначають свято. На це свято належало миритися. Сьомого дня, з відходом Колодія, на цілий рік мали одійти заздрощі й ворожнеча. Так і на Холі — тут не буває образ, що б хто не витівав.

Степан Килимник схильний гадати, що "колодка" — "узи Гіменей" і що в основі свята — давнє божество шлюбу (УР, 24). В індійській міфології Вішну і його дружина Лакшмі (балт. *Лайме*, слов. *Лада*) пов'язані з одруженням і сімейною злагодою. Коли розгніваний Шіва спопелив бога кохання Каму, той відродився як син Крішні й Рукміні (пор. латиське прізвище *Рукмане*). А Крішна й Рукміні функціонально тотожні Вішну й Лакшмі.

УКРАЇНСЬКЕ КОЛО, ІНДІЙСЬКА ЧАКРА

Коло в назві *Колодїй* може означати — "сонце", "сонячний диск" (*Колесом, колесом сонечко вгору йде*). Українському *коло* відповідає санскр. *чакра*, споріднене з авест. *чахра*, грец. *киклос* і лат. *циклос* — "коло", "колесо", "круг".

У санскриті *чакра* — *колесо, диск, район, округ, спілка, військо, влада* (СРС, 204) і теж пов'язане з Сонцем. Сонце має епітети *Чакра, Чакрабанду*, ("З диском"), *Чакравара* — "Брама Сонця" (санскр. *dva* — "двері", "ворота") та ін. (HN, 80—81).

Чакра-диск — атрибут і зброя Вішну-Крішні. Вішну — сонячне божество, а Крішна — його земне втілення. Саме з Сонця-Сур'я викувано диск-чакру для Вішну й тризубець для Шиви. І Вішну має імена *Чакрагріт, Чакрадгара, Чакрапані* —

"Чакродержець", *Чакреша, Чакрешвара* — "Владика чакри", *Чакраюдга* — "Озброєний чакрою" (HN, 80—81). Санскр. *чакра* й укр. *коло* творять багато значеннєво тотожних термінів і словосполучень:

чакраяна — віз, укр. *кола* (*Вийди, мила, з коли, покажи личенько родові*);

чакра — обрій. Укр. *видноколо, виднокруг* (*Вже сонце в крузі*);

чакра — гурт, спілка. Пор. *коло родичів, коло друзів*. У запорожців *козацьке коло* (рада), *віщове колесо, судне колесо* — судові збори козаків, *радне колесо* — збори з важливих питань;

чакра — вир. Укр. *коловорот, коловерт, коловертень*;

чакра — коловий танок. Укр. *коло* — танок;

чакра — територія, область. Укр. *околиця, округа*. Індія колись ділилася на округи — *чакри* (*чакли*). Тому був термін *чакрадар* (*чакладар*) — "начальник округи", який сьогодні став прізвищем;

чакрават — вихор. Укр. *круговерт, коловерт*;

чакрадріш — видноколо (санскр. *drish* споріднене з укр. *зриту*);

чакра-в'юха — колове розташування людей або військ (*Увесь поїзд із музиками йде за молодим і стає коло діжі кругом* — *колесом*). Запорожці не раз захищалися, обгородившись возами;

гхаті-чакра, "колесо з глеками" — колодязь. Укр. *колодязь* містить *коло* — "колесо" й означає "колотят", "витягання води колесом". *Гхаті-чакра*, колесо з глеками — сучасний *чигир*. Цей пристрій діставати воду знає ще "Рігведа". Укр. *коліш* — колесо на валу над колодязем (у хінді *чакрі*). Індійське *Чакрапур* — "Чакропіль" тотожне українському *Чигирин*. А пенджабське воїнське ім'я *Чухир* (похідне від *чакра*) тотожне українському прізвищу *Чигир* (детальніше про *чигир* і *Чигирин*: ТРС, 120—130); *Чакраван*, "Наділений чакрою" — ім'я (санскр. *ван* — суфікс, наявний у слов'янських іменах *Іван-*

індійський кіноактор (його дочка — *Швета*).

Індійському *Чакраварті-Чокроборті* відповідає слов'янське прізвище *Коловерат*. Його мав боярин Євпатій *Коловерат*, захисник Рязані від татаро-монголів (XIII ст.). *Чакраварті-Чокроборті-Коловерат* — воїнське ім'я, а в назві *Рязань* якраз і відбито термін на означення воїна — *раджанья*. Тож назва *Рязань* означає "Воїнь".

ІНДІЙСЬКИЙ ЧАКРАДЕВ, УКРАЇНСЬКИЙ КОЛОДІЙ

З українських даних випливає, що Колодїй — давнє, ще дохристиянське божество, якому поклонялися наші предки. Оскільки свято весняне й у ньому виразні сонячні мотиви, то, найімовірніше, йдеться про молоде весняне Сонце, яке увиходить в силу, збільшує день, проганяє холоди й несе тепло. А з ними — весну, пробудження землі, врожай і добробут.

"Рігведа" знає "колесо Сонця". Важливу роль колесо-чакра відігравало під час обрядів, пов'язаних із двома сонячними фазами — весняним рівноденням (масниці, масляна) і літнім сонцестоянням (Купала). А Колодїй — з масницького циклу (*цикл* теж *чакра-коло*). На масляну, зустрічаючи весняне сонце, возять жердину з колесом, яке весь час обертається; потім це колесо спалюють. У чехів була старовинна гра — пошуки золотого кільця-Сонця, схованого за хмарами й зимовими туманами.

Тож і *Коло* в назві *Колодїй* може уособлювати Сонце й означати "Сонце". А *дій* або *дей* споріднюватися із санскр. *deva* й хінді *dev* — "бог". Прізвище *Дей* побутує в українців, *дей* входить у двоосновні козацькі й сучасні прізвища (*Болудей, Білдей,*

Сонце-Сур'я

Крішні.

Тож у такому разі *Чакрадев* і *Колодїй* означають не лише *Чакробог* і *Колобог*, а й *Сонцебог*. Грецький Аполлон — сонячне божество, як і Вішну-Крішна. І теж має диск, що символізує Сонце. Боспорські правителі шанували Аполлона. Скажімо, 180 року до н.е. цар Перісад IV (ім'я має індійські паралелі), підніс знаменитому святилищу Аполлона в Дельфах золоту таріль, яка символізувала Сонце. А грецький Аполлон, індійський *Гопалан-Гопала* й український *Купала* тотожні і функціонально, і походженням імен (ТРС, 93 — 99). Аполлон і Гопалан-Гопала-Купала вічно юні, епітет Аполлона — *Юний бог*.

Тож *Чакрадева-Чакрадев-Чакробог-Сонцебог* на означення Вішну-Крішні — значеннєвий двійник *Колодея-Колодїя-Колобога-Сонцебога*. Вони пов'язані з народженням Юного, Весняного Сонця. "Влесова книга" знає божества *Вишень* і *Кришень*, а ці імена в нинішніх українців — прізвища. Так само в українців відбите й прізвище *Колодїй*, пов'язане з цими божествами. От хоча б у письменників: поети Василь *Колодїй* і Віталій *Колодїй*, прозаїк Євген *Колодїйчук*.

Слід зазначити й таке: назви свят *Колодїй* і *Холі* (*Хола, Холака*) виявляють фонетичну подібність. Як і англ. *holyday* (*холідей*) — "свято", "канікули" (досл. "святний день"). І як в українців побутує прізвище *Колодїй*, так у англійців побутує прізвище *Холідей*.

Колодїй збирав людей у тісне родинне коло. Тому *коло* в імені *Колодїй* може споріднюватися і з санскр. *kula* — "родина", "рід". І тоді санскритське ім'я *Куладева* (хінді *Куль-дев*) — "Родинне/Родове божество" знову-таки відповідатиме українському прізвищу *Колодей, Колодїй*.

Ой спасибі, Колодію,
Що зібрав докупки.
Гостювали, цілувались,
Аж злипались губки.

СРС — Санскритско-русский словарь. — М., 1978.

ТРС — *Наливайко С. І.* Таємниці розкриває санскрит. — К., 2000.

УНМ — *Товстуха Є. С.* Українська народна медицина. — К., 1994.

УР — *Килимник С.* Український рік у народних звичаях. Кн. II. — К., 1994.

HN — *Gandhi, Maneka. Hindu Names.* — New Delhi, 1993.

Степан НАЛИВАЙКО

Хоровод на честь Крішні

Іван-Йован, Радован, Милован). Ім'я може відповідати слов. *Коливан; чакравартін* — "чакровертун", "колесовертун". Найвищий титул самодержавного царя в Давній Індії, цар над царями. Колись важливий термін, а сьогодні — прізвище *Чакраварті, Чокроборті* (бенгальська форма). Двоє бенгальців із прізвищем *Чокроборті* прислужилися й Україні: один переклав бенгальською давньоукраїнське "Слово о полку Ігоревім", а другий написав для індійських бібліотек підручник української мови. Мітхун *Чакраварті* — відомий

Матирдей тощо). Ім'я *Балудей* засвідчують боспорські написи III століття, як і імена *Сакдей, Хардей, Гермодей* — всі вони мають індійських двійників. Причому імена й прізвища з *дей-дій* не іранські, бо в іранських мовах *дев* несе негатив — "злий дух", "демон". Позитивне *дев* тільки в індійських, слов'янських і грецькій мовах. Тож цілком можливо, що й *Колодїй* містить *дій* — "бог". І що *Колодїй* означає *Колобог, Сонцебог*, мовою хінді *Чакрадев* (санскр. *Чакрадева*). А ім'я *Чакрадев* справді існує, причому належить воно Вішну-

«ЧИ ЗАВЖДИ В МЕНІ НЕВІД'ЄМНІСТЬ?»

Коли йдеться про талант, напрошується і слово-супутник багатогранний. Багатогранність — це своєрідний аксесуар таланту, який не кожен митець спроможний гідно продемонструвати.

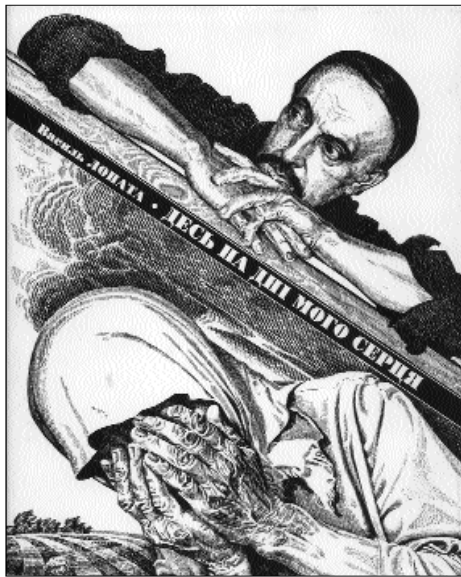
Є художники, є поети, письменники, а серед них — генії, яких, як правило, за життя не визнають. Але вони є: живуть і творять серед нас, простих смертних, що намагаються довести свою вищевартість за рахунок замовчування геніальності сучасників. Боїмося назвати речі своїми іменами доти, доки не заскандує натовп: "Геній, геній пішов із життя!" За натовпом вималюється і громадська думка: "Гідний визнання митець".

Подумалося про таке після прочитання книги Василя Лопати "Десь на дні мого серця": "Автобіографічна повість, глибока, емоційна та щира сповідь душі й серця відомого в Україні та світі митця, автора української гривні". Це слова з передмови до видання, яке народилося завдяки зусиллям колективу видавництва "Дніпро". У передмові ж зазначено, що автобіографічна повість проливає світло на всю мистецьку спадщину Василя Лопати, допомагає зрозуміти образи, ідеї, стиль і характер його творчості. А в першому розділі подано рядки самого автора: "Чи то безмежний Космос з усіма сузір'ями пролітав через

мене, через мою душу?" Запитання, на яке можна просто відповісти "так" — лише геніальна людина ставиться до всього, що вона робить, настільки щиро і дитинно сумніваючись у всьому. Адже світоглядні засади Василя Лопати — це дослідження життя очима маленького Принца де Сент-Екзюпері. А об'єкти дослідження — невеличка планета, яка глибоко і палко живе у його душі й вибухає словом "Україна!"

Кожний окремих епізод із життя Людини, яка щомиті дякує Богу за все, випромінюючи барви глибоких переживань та непересічних спостережень. І врешті-решт ти мимоволі занурюєшся у світ дитинства Василя Лопати. Якась магічна сила змушує читати і насолоджуватися його щирим словом. І усвідомлюєш, що на дні його душі так тепло, як у культовому куточку його родинної оселі. "...Піч — це моє царство. Ця дивовижна споруда, складена безіменним архітектором з народу, займала майже чверть моєї хати... піч залишилась у моїй пам'яті найзатишнішим куточком на землі..." Погодьтеся, що так оспівати український соціально-політичний плацдарм може хіба що український геній, який там, на печі, спізнав насолоду самотності.

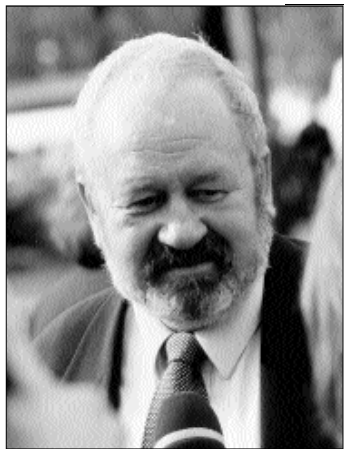
Мандрує світами художник Василь Лопата, вбираючи очима і збагачуючи свідомість

красою та неповторністю інших земель і народів, та оспівати і возвеличити чийсь скорби не може. Десь глибоко, на дні його серця жевріє надія і невимовна туга, заважаючи творити так, як усі. Тягар пам'яті — найважча та найстаріша валіза, яку не викидає лише мудрець від Бога. Бо до жевріючого вугілля тягнуться люди. А талант бути людиною — особливий. І бракує його багатьом непересічним особистостям, які, здебільшого, губляться у натовпі, що скандує: "Геній, геній пішов від нас!"

Леся САМІЛЕНКО

ЧАС ПЛИННИЙ, НАУКА ВІЧНА ІСТОРІЯ Й МОДЕРН ПОЄДНАЛИСЯ В ДОЛІ СЛАВЕТНОГО ВУЗУ

ІМІДЖ

ня — стрімка мить, якій підпорядковані всі наші задуми й наполеглива праця кожного.

І як тут не сказати, що на фініші року студенти Національного університету "Києво-Могилянська академія" виборили у фіналі конкурсу "Студент Києва—2001", який проводить фонд Святого Андрія Первозванного, із 25 відзнак 11 дипломів. За його підсумками НаУКМА визнано кращим вищим навчальним закладом столиці 2001-го року у номінації "Технічні науки".

Могилянці не тільки в цьому, а й в інших конкурсах щорічно здобувають немало перемог. За результатами 1-го національного рейтингу "Юридичний Олімп України" кращим юридичним навчальним закладом визнано НаУКМА, факультет правничих наук.

Про що це говорить? Найперше, про переваги системи відбору

студентів НаУКМА. Система тестування, яку ми запровадили з перших днів, на наш погляд, найоптимальніша, найчесніша, бо передбачає рівні умови для вступників. Цими набутками ми готові поділитися з іншими вищими навчальними закладами.

"Працюють" на нашого студента і рейтингова 100-бальна система оцінювання знань, і можливість отримати додаткову спеціалізацію, і те, що у нас викладають кращі вітчизняні та зарубіжні фахівці.

На імідж закладу працюють 14 магістерських програм. З вересня 2001-го року відкрито нові програми з бізнес-адміністрування Києво-Могилянської бізнес-школи, магістерські програми з журналістики. Мережу колегіумів Києво-Могилянської академії, що працює по всій Україні, поповнив із того ж вересня Роменський колегіум імені Петра Калнишевського. Серед головних подій року — відкриття Колегіуму

українських і польських університетів — місто Люблін.

Час плинний, Києво-Могилянська Академія вічна. Цю істину виразно підкреслила енциклопедія "Києво-Могилянська Академія в іменах", видання, що побачило світ за сприяння фундаторів, меценатів, благодійників напередодні Нового року. Виразний штрих в історії закладу залишає капела "Почайна", яка продовжує хорів традиції закладу минулих століть. Нещодавно вона виступала в Національній опері з нагоди 15-річчя творчої діяльності.

Наступний рік для Могилянки бачиться мені цікавим, напруженим. І не менш плідним за нинішній.

В'ячеслав БРЮХОВЕЦЬКИЙ, президент Національного університету "Києво-Могилянська академія"

БУДЕ Й КІНО ВІТЧИЗНЯНЕ, — вважає Олег Бійма. А поки що зі своїми колегами розчищає завали дотеперішньої руйнації

Якби ще за місяць до призначення генеральним директором студії мені запропонували цю посаду — нізачо б не погодився. Але обставини склалися так, що бути стороннім спостерігачем загибелі студії, яка виховала мене як кінорежисера, вже стало нестерпно.

На серпень 2000 року ситуація на студії Укртелефільм була критичною. Майже рік, як відключили електроенергію та опалення, 8 місяців не виплачувалася заробітна плата, виробничий процес фактично припинився. Борги студії склали 1,2 млн. грн.

Ситуація ускладнювалася тим, що попереднє керівництво було звільнене з посади ще до мого призначення генеральним директором студії, відтак передачі справ не відбулося, і чимало часу пішло на те, аби з'ясувати справжній стан студії. Водночас розробляли концепцію каналу "Куль-

тура", створювали для нього програми, відбирали й реставрували архівні матеріали, систематизували студійну фільмотеку, закуповували нову відеотехніку. І — відчайдушно намагалися підштовхнути бюрократичну машину, що заслягла у міжвідомчій трясовині, щоб, нарешті, явити світові український телевізійний канал "Культура".

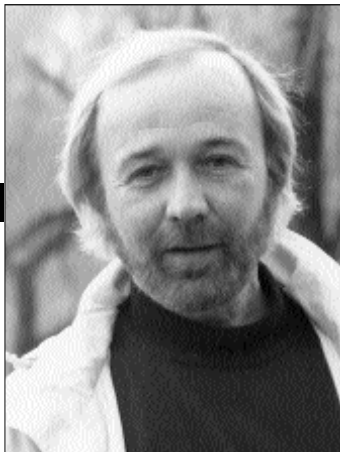
Уже готовий програмний продукт і розроблена сітка мовлення начебто були схвалені на "горі", але щось завадило або не спрацювало в уже згаданій мною машині, яка намагається одночасно їхати у різних напрямках, і відкриття нового каналу через це довелося перенести до десятиріччя Незалежності України. Проте і цим сподіванням не судилося здійснитися. Зміна уряду загальмувала майже вирішену справу. Відтак, і доручення Президента України щодо створення у 2001 році дер-

СПОДІВАТИСЯ

жавної телерадіокомпанії "Державний телевізійний канал "Культура" лишилися на папері. А шкода. Укртелефільм, як жодна інша студія, пристосована до кінотелевізійного виробництва і має технологічний досвід ефірного мовлення.

До нас прийшли справді творчі особистості. Знято фільмів і передач більше ніж на 2 млн. грн. Розроблено й затверджено програму виробництва фільмів до 2005 року. Налагоджено співпрацю з телеканалом "Інтер", уже сьогодні ведемо мову про спільне виробництво телевізійних кіносеріалів. Сподіваємося на зацікавлення в наших фільмах з боку Національної телекомпанії, де нещодавно відбулася зміна керівництва.

Переконаний, що студія спроможна стати найпотужнішим ви-

робником кінотелепродукції в Україні. Ми робимо тільки перші кроки до мети, — нелегко і, часом, можливо, хибні. Але й Україна, в якій ми живемо, нелегко долає свій шлях до кращого майбуття. Ми йдемо разом, докладаючи неймовірних зусиль, долаючи перешкоди. Але наші прагнення від-
верті й щирі, а наші амбіції вже підтверджені зробленим. Однак іще більше належить зробити.

Олег БІЙМА,

«ЯКБИ НЕ ЗНАЛА НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ, ТАК БИ ЇЇ НЕ ЛЮБИЛА...»

"Я щасливий, як бачу друковане слово", — сказав свого часу Григорій Тютюнник і, мабуть, висловив думку всіх, хто так чи інакше причетних до народження книжок. Лідія Григорівна Орел знала Тютюнника, дуже любила його творчість, тричі побувала на батьківщині письменника і збрала там цікавий етнографічний матеріал. Завжди пам'ятає слова Олександра Довженка: "Не буде ні вам, ні дітям вашим добра, як розлюбите землю свою..." Любить її, і що більше пізнає, то глибшає ця любов, то тривожніше стає за молоде покоління, інфіковане бацилою нігілізму, і за долю самої землі.

Великий знавець народної культури, її невтомний пропагандист і чесний дослідник, пані Лідія відома й шанована як в Україні, так і за її межами. "Жінка-легенда", — кажуть про неї з пієтетом. І небезпідставно. Бо саме завдяки невтомним старанням пані Лідії, її ентузіазму та громадянській позиції багато хто поновому планує на нашу звичайну культуру, багато що було врятоване від знищення та забуття.

Сьогодні Лідію Григорівну (та й нас усіх) можна привітати з виходом її нової книжки "Україна в обрядах на межі тисячоліть", презентація якої відбулась у Державному музеї Тараса Григоровича Шевченка. Видання вміщує багатий ілюстративний матеріал про свята та обряди, що влаштовуються у Державному музеї народної архітектури й побуту України, а також розповідає про самі ці свята — весняні, літні, осінні й зимові (подаються за церковним народним календарем).

Читачам уже відомі книжки Воропая, Килимника, і добре, що вони є. Та книжка Лідії Орел — як буквар, як читанка і для дорослих, і для дітей. Авторка має велику практику етнографічного збиральництва. Вона була й серед 20-ти організаторів і розбудовників "Музею в Пирогові", як його називають у народі, де зійшлися ті, хто над усе любить народну культуру. Коли перший директор музею М. Сікорський брав Лідію Орел на роботу (а починався музей із флігеля на бульварі Т. Шевченка), — сказав: "Я знаю, що ви в "чорних" списках. Але нам такі люди, як ви, потрібні. Я дав слово, що не будете спілкуватися з іноземцями..."

І почалися, як каже пані Лідія, університети по селах. Бо ж ніхто не вчив раніше ні в Художньому інституті, ні деінде аналізувати й розрізняти народні вишивки, а випускники університету не завжди знали історію рідного краю, — більше вивчали історію партії. А те, що було вже надруковане у світі про народну культуру, трималося за десятьма замками. Незабуття перша етнографічна поїздка на Полісся, де — дитинство України, що зберегло чисту праукраїнську, праслов'янську культуру, а тепер навки знищене Чорнобилем.

Лідія Григорівна закохана в Пирогов, який перших відвідувачів прийняв у 1976 році. У "Вступі" до названого видання подається коротка історія музею. Це — лише маленька частка напрацьованого за життя матеріалу. Адже кожне наше весілля — з усіма регіональними відмінами — варте окремої книжки. Незабутній Іван Макарович Гончар казав, що в народній культурі все духовне: і матеріальне, й духовне.

"Україна в обрядах..." видана до 10-річчя незалежності України. В XIX столітті в Україні було досить розвинене меценатство, а нині воно — рідкість. Проте є. Спонурувала видання родина Зваричів — пані Світлана й пан Роман, і за це велике їм спасибі. Хай добра справа множиться.

Без жодного сумніву, книжка зацікавить широкого читача — і вітчизняного, і зарубіжного, бо прекрасні фотографії дають багато інформації для роздумів і знайомства з Україною. Завжди хочеться зустрітись зі справжністю, а не бутафорією, до якої останнім часом нас так наполегливо привчають. Та Україна — дивна земля. Зовні піддавшись чужинцю, в серці вона береже первісність і — рятується нею.

Богдан ПОКЛАД